

ДИПЛОМАТСКИ ЛЕТОПИС

ГОДИНА IV, БРОЈ 7
СКОПЈЕ, АПРИЛ 2019

ДИПЛОМАТСКИ КЛУБ
СКОПЈЕ

ДИПЛОМАТСКИ ЛЕТОПИС
Македонско дипломатско списание

*

Издавач:

ДИПЛОМАТСКИ КЛУБ - СКОПЈЕ
Бул. Партизански одреди, бр.149/45
Скопје

Контакт телефон
+389 70 282 077

www.diplomatskiklub.org.mk

За издавачот:

Виктор Габер

*

Издавачки совет:

Ахил Тунтев
Д-р Коста Балабанов
Данчо Марковски
Благој Зашов
Сашко Тодоровски

*

Редакција:

Драган Јањатов - главен и одговорен уредник
Димитар Белчев-Заменик главен и одговорен уредник
Никола Тодорчевски
Салим Керими

*

Секретаријат на редакцијата:

Шпреса Јусуфи
Сања Зографска

*

Лектор:

Вера Чуганоска

*

Компјутерска обработка:

Елизабета Симоска

*

Дизајн на корица:

Дамјан Димовски
Марија Тренеска

*

Печати

РИ - ГРАФИКА Скопје

Трансакциска сметка: 300000003059610
Комерцијална банка АД Скопје

ВО ОВОЈ БРОЈ:

ДЕБАТА:

Научно-стручна конференција

ПЕРСПЕКТИВИТЕ НА МАКЕДОНСКОТО ЧЛЕНСТВО ВО НАТО

- ✦ Радмила Шекеринска, претседател на Владата и министер за одбрана на Република Северна Македонија
„НАТО ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА“ 4
- ✦ Виктор ГАБЕР, претседател на Дипломатскиот клуб Скопје
СОЦИО-ПОЛИТИЧКИ ИМПЛИКАЦИИ ОД МАКЕДОНСКОТО
ЧЛЕНСТВО ВО НАТО 8
- ✦ Раде РАЈКОВЧЕВСКИ, Факултет за безбедност при УКЛО
БЕЗБЕДНОСНИТЕ АСПЕКТИ НА МАКЕДОНСКОТО ЧЛЕНСТВО ВО НАТО 11
- ✦ Огнен МАЛЕСКИ, претседател на Дипломатскиот клуб Скопје
РЕГИОНАЛНИ ИМПЛИКАЦИИ И БЕЗБЕДНОСНИ ПРЕДИЗВИЦИ
ОД ЧЛЕНСТВОТО ВО НАТО 14
- ✦ Зоран Јанкович, Полковник на Вооружените сили на Словенија
Шеф на Канцеларијата за врска на НАТО во Скопје
МЕНУВАЊЕ НА БЕЗБЕДНОСНОТО ОКРУЖУВАЊЕ 17
- ✦ Драган ЈАЊАТОВ, Главен и одговорен уредник на „Дипломатскиот лист“
ПОЛИТИКАТА НА ПРОШИРУВАЊЕТО НА НАТО СО НОВИ ЗЕМЈИ
ЧЛЕНКИ МЕЃУ ПОТРЕБИТЕ И МОЖНОСТИТЕ НА АЛИЈАНСАТА 20
- ✦ Зоран ТОДОРОВ, дипломат
ПОЛИТИЧКО - БЕЗБЕДНОСНИТЕ УСЛОВИ ВО ПРОЦЕСОТ
НА МАКЕДОНСКОТО ЗАЧЛЕНУВАЊЕ ВО НАТО“ 24
- ✦ Сашко ТОДОРОВСКИ, полномоштен министер во МНР
МАКЕДОНСКОТО ЧЛЕНСТВО ВО НАТО И ПРАШАЊЕТО ЗА ИМУНИТЕТИ 26
- ✦ Дејан ВЕЛКОВСКИ, Директор за политичко-безбедносна соработка во МНР
ПАТОТ ДО НАТО И ПО НЕГО - ГЛЕДАЊЕ ОД ЕДНА ДИСТАНЦА 34

ЈУБИЛЕЈ:

- ✦ *Блаѓој Зашов, амбасадор и Данчо Марковски, амбасадор*
ПЕДЕСЕТ ГОДИНИ ОД ОСНОВАЊЕТО И РАБОТАТА НА ДИПЛОМАТСКАТА
СЛУЖБА НА ДРЖАВАТА МАКЕДОНИЈА 36

ДИПЛОМАТСКА ГАЛЕРИЈА:

- ✦ *Порџиреџ на Томислав Симоски, рејублички секретар*
за меѓународни односи и соработка 48

СЕЌАВАЊА:

- ✦ *Блаѓој Зашов, амбасадор*
ПАТУВАЊЕ ЗА ПАМЕТЕЊЕ 50
- ✦ *Салим Кадри Керими, дијломаџ во џензија*
НА ПАТ ЗА ЦРНА ГОРА, ПРЕКУ АЛБАНИЈА 52

ПОСЕТИ:

По џосеџаџа на Алексиси Циџрас на Рејублика Северна Македонија

- ✦ *Александар Сџирковски, дијломаџ*
ПОСЕТАТА НА ГРЧКИОТ ПРЕМИЕР АЛЕКСИС ЦИПРАС НА РЕПУБЛИКА
СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА НИЗ ПРИЗМАТА НА НЕГОВАТА ДИПЛОМАТСКА
УЛОГА ВО РЕШАВАЊЕТО НА ПРОБЛЕМОТ СО ИМЕТО 55

Сџироџи џосеџаџа на џаџаџа Франциск на Рејублика Северна Македонија

- ✦ *Монс. др Кирос Сџојанов, аџосџољски еџзарх и скојски бискуп*
КАТОЛИЧКАТА ЦРКВА ВО МАКЕДОНИЈА 66

МЕЃУ ДВАТА БРОЈА:

- ✦ *Средба со амбасадороџи на Рејублика Буџарија во Скопје, Н.Е. Анџел Анџелов* 70
- ✦ *Писмо до „Совеџоџи на амбасадорџије“ Скопје* 71

Почитувани читатели!

Бидејќи во оваа 2019 година отпочна конкретниот процес за евроатланско интегрирање на нашата држава, што е од историско значење за нашиот развој како општество, држава, па и дипломатска служба, ние во првиот дел од овој број ѝ даваме приоритет на оваа тема и ги приложуваме рефератите и дискусијата од нашиот проект - Конференцијата реализирана на 20 февруари 2019 година, заедно со Факултетот за безбедност од Скопје, **„ПЕРСПЕКТИВИТЕ НА МАКЕДОНСКОТО ЧЛЕНСТВО ВО НАТО“**.

Но, за нас не помалку значајно е едно друго одбежување. Еве, на десеттата годишнина од основањето на Дипломатскиот клуб - Скопје, во вториот дел се осврнуваме на јубилејот - **50-ТАТА ГОДИШНИНА** од оформувањето на првиот државен орган во македонската држава за следење и дејствување во однос на странски официјални субјекти - **БИРОТО ЗА ОДНОСИ СО СТРАНСТВО** на Извршниот совет на Социјалистичка Република Македонија во 1969 година. Овој ден, 29 април, е земен и како ден на нашата дипломатија.

Во одделот **ПОСЕТИ** се осврнуваме на две први посети на Република Северна Македонија, на грчкиот премиер Алексис Ципрас и на папата Франциско. Потоа следуваат **ДИПЛОМАТСКАТА ГАЛЕРИЈА, СЕЌАВАЊАТА**, редовната рубрика **МЕЃУ ДВА БРОЈА...**

Овој број на списаниево е уште еден наш напор на читателите и на колегите-дипломати на државава да им понудиме дополнителни информации, мислења и анализи за дипломатијата, надворешната политика, меѓународните односи и меѓународното право.

До следниот број на „Дипломатското летопис“.

Од Редакцијата

Радмила ШЕКЕРИНСКА,
 Појтпрејседател на Владата на Република
 Северна Македонија и министер за Одбрана

ПЕРСПЕКТИВИТЕ НА МАКЕДОНСКОТО ЧЛЕНСТВО ВО НАТО

„НАТО членството не е само наша стратешка цел, туку го гледаме и како шанса да ја подобриме државата и да го подобриме функционирањето на институциите, на системот и на сите нас самите. И, денеска даваме убав пример. Се сакавам на многу конференции на кои што сум учествувала во изминатиот период, особено во академска средина, кога на секое доаѓање првото коментар беше дека чекаме академска четврт, односно 15-те минути толерирано доцнење. Но, денеска почнавме точно на време. Не знам дали е тоа влијание на нашето НАТО членство, но е позитивна промена. И денеска, и јас како дел од официјалните говорници ја имам функцијата да го криам мразот, како што неодамна го скриив мразот во Алијансата со нашето прво учество на состаноците на министри за одбрана на земјите членки на НАТО, што ми беше голема чест и задоволство, бидејќи таму афирмиравме речиси три децении.“

Со овие зборови министерката Радмила Шекеринска ја отвори еднодневната дебата на Научно-стручната конференција „Перспективите на македонското членство во НАТО“, што во организација на Дипломатскиот клуб Скопје и на Факултетот за безбедност при УКЛО, пред поголем број присутни и учесници се одржа на 27 март 2019 година.

Редакцијата на „Дипломатскиот листис“ вложи усилби и усиеа во овој број на сисанието да презентира значаен дел од лекцијата теми и прашања кои беа презентирани и за нив се дебатирале на овој, како што се покажа интересен и за македонската општествено политичка јавност актуелен настан. На Конференцијата беа искажани интересни мислења ивидувања, дел од кои пренесуваме и во овој број на сисанието.

Да се биде првиот министер на наша влада којашто учествува речиси рамноправно на масата на НАТО, беше и привилегија и чест, но беше и момент на триумф на нашата земја. Триумф во поглед на нејзините граѓани, триумф во поглед на целата држава, триумф во поглед на остварувањето на стратешката цел којашто сите сме ја повторувале, во која што многу граѓани престанаа да веруваат дека е реална. И затоа мислам дека беа важни последниве две недели да ни покажат уште еднаш дека целта секогаш се исплати. Прашање е само дали ќе ја имате неопходната политичка волја, дали ќе ја имате потребната храброст и дали лесно се откажувате. Нашата држава покажа дека лесно не се откажува и дека дури и да треба повеќе време од планираното, свесна е дека стратешките цели се важни и дека стратешките цели не се само дел од нашите партиски или лични програми, туку дека се нешто што многу ѝ значи на оваа земја. На состанокот на министрите за одбрана на сите земји членки, навистина беше впечатливо дека секој, ама буквално секој министер за одбрана од буквално секоја од 29-те земји членки на Алијансата ги почна своите дискусии со честитки до нас. Навистина се виде дека не бил само формален консензусот, туку дека ставот дека ова е добро за нас, за регионот, но и за алијансата, навистина бил присутен кај сите земји членки.

Мислам дека беше важно на граѓаните на нашата држава да им се покаже дека најавите не се само зборови и дека практично во еден фото-финиш имавме завршување на уставните измени и веднаш потоа потпишување на Протоколот, ратификација од страна на грчкиот парламент, учество на Северно-Атлантскиот совет и една многу брза процедура на ратификации од страна на, за нас, многу важни блиски земји. Јас сакам да кажам дека во однос на прашањето за перспективите и предизвиците, ќе ги гледаме перспективите, меѓутоа ќе ги гледаме и предизвиците. Една од големите лекции за која што сум убедена дека ја совладуваме е да стоиме зад она што сме го најавиле.

Денеска мислам дека нашиот најголем успех не е само шансата да учествуваме на состаноците на НАТО, туку фактот дека ова го постигнавме побрзо од плановите кои ги најавивме минатото лето. Јас се сеќавам на некои дебати во овој или сличен состав каде што во септември ги најавувавме точно чекорите, кога ќе се случат кај нас уставните измени, кога грчкиот парламент ќе ратификува, кога НАТО ќе го подготви Протоколот, кога ќе ги завршиме пристапните разговори и знам дека се соочувавме со многу скепса овде кај нашите колеги, дека толку брзо во Македонија, сега Северна Македонија, никогаш не се случуваат работите. Меѓутоа ние бевме поефикасни дури и од најавените планови. И тоа треба да ни даде храброст да бидеме поамбициозни во нашите следни цели.

Кога бевме на состанокот на министрите за одбрана се потсетивме и со госпоѓата Могерини и со господинот Столтенберг на еден настан којшто не се случи многу одамна, пред помалку од две години. Високата претставничка Могерини беше во Скопје во врска со кризите во Собранието, неможността да се избере Влада во тој период на насилството на нашиот парламент и таа излезе и кажа: зборувам и во име на ЕУ, но и во име на НАТО алијансата, и ја испрати пораката дека се загрижени за нашата безбедност и дека се загрижени за перспективите на оваа земја.

Не поминаа ни две години и ние сме на масата на НАТО. Понекогаш треба да се вратиме назад да видиме од каде сме почнале, за повеќе да го цениме напорот којшто го вложивме и промената којашто ја постигнавме и таа промена е навистина заеднички успех на сите нас како држава.

И на Безбедносната конференција во Минхен навистина бевме една од големите вести. Го сметам за голем успех фактот што нашата држава од два милиони жители беше спомната во говорите на сите први луѓе, почнувајќи од отворањето на Конференцијата од страна на претседавачот Волфганг Ишингер, преку говорот на германската канцеларка Меркел и понатаму повторно во речиси сите дискусии посветени на безбедноста и на Европа. Тоа не се случува секој ден. И тоа една мала држава треба да знае да го цени и треба да си запишеме што функционира, а што не функционира.

Факт е дека веќе на нашата држава не гледаат со недоверба и со загриженост туку гледаат како на земја која успеа да се издигне над балканските конфликти и противречности. Мислам дека најголемото чувство за гордост и достигнување, треба да ни биде фактот дека успехот е наш. Но се согласувам и дека без поддршка, без ЕУ и без НАТО, немаше да биде возможно да стигнеме до тука. Сепак решението кое не доведе до тука не ни го издиктира некој. Ова не беше решение коешто го подготви и ни го подари некој. Ова беше решение за кое сами се мачевме, крваревме и работевме. И затоа треба да ни биде уште една лекција дека во идните предизвици мора да пристапуваме со многу поголема доза на самодоверба и така да ја градиме и нацијата, како горда на своите достигнувања и на фактот дека после една деценија талкање, оваа држава успеа пак да си го најде патот.

Кога зборувавме и во Брисел и во Минхен буквално кажавме дека големата промена е дека се претворивме од држава која чека во ходник каква ќе биде одлуката за нејзината иднина, во држава којашто влезе во клубот, во Алијансата, влезе во клубот на држави коишто сакаме да припаѓаеме. Сега ние дискутираме за глобалните предизвици, а не чекаме некој друг да ни најде решение за нашите маки. Сево ова носи обврски. И затоа мислам дека е добро паралелно да ги гледаме работите. Отворивме една врата, ама во таа нова просторија нè чекаат нови обврски и ние тие обврски како Влада не ги потценуваме. Тоа се обврски кои што треба ние да ги сработиме. Во делот на одбраната ги започнавме одбранбените реформи, започнаа реформите во Армијата, тие повлекуваат пари и тие пари секоја година ги зголемуваме, не заради НАТО, туку заради тоа што сметаме дека институцијата која ужива најголема доверба кај нашите граѓани, треба да биде соодветно поддржана и финансирана.

И втората работа, се разбира, е дека не ги забораваме политичките критериуми без чие исполнување немаше да ја добиеме поканата за НАТО. Демократијата е, како велат, *work in progress*. Оваа година многумина мислеа дека од јануари

практично целиот фокус на државата ќе оди на изборите – парламентарни или само претседателски, сеедно и дека ќе биде загубен реформскиот залет. Меѓутоа погледнете – фокусот во овој период беше на две важни реформи коишто беа важни за НАТО, важни за ЕУ, но најважни за нас самите. Едната е борбата против корупција, а другата се реформите во правосудството и особено внесувањето на СЈО во рамки на системот за обвинителство.

Ние сме свесни дека на овие две прашања како Влада и како држава треба да најдеме најсоодветно решение. Повторно, не заради НАТО бидејќи таа работа ја завршивме, не заради ЕУ иако сме и тука амбициозни, туку пред сè заради обврските коишто ги имаме пред нашите граѓани.

На крај сакам да додадам дека членството во НАТО значи дека од овој момент натаму ние и на експертско и на воено и на политичко ниво сме дел од клубот кој има обврски. Тоа значи дека на секој состанок каков што е и денешниот, ќе не анализираат и ќе не ценат според тоа како ќе настапиме, што ќе кажеме, како ќе постапиме, која ќе биде нашата одлука. Тоа не е мала работа. Мали држави како нашата нема да имаат втора шанса да направат прв впечаток. Во овие месеци ќе се формира сликата за нас како идна членка на НАТО. И мислам дека сме свесни за сите овие предизвици, свесни сме дека нашето однесување во НАТО ќе биде многу важен критериум за оценка и на нашите европски аспирации.

Нашиот голем успех во изминатиот период не е само што го решивме спорот, прво со Бугарија, а потоа со Грција. За мене најголемиот успех е тоа што првите реакции, првото прифаќање, првите ратификации доаѓаат од нашите соседи и тука сакам навистина да се заблагодарам и на Хрватска како поранешна контакт амбасада, на Словенија како сегашна контакт – амбасада и да посочам дека навистина покажаа што значи поддршка во најважните моменти. Сè уште не беше дури ни завршена целосно процедурата на нотификации, кога Словенија одлучи да почне со ратификацијата на пристапниот Протокол и ние тоа не го забораваме. Практично и самите бевме изненадени со брзината на настаните. Веднаш потоа следеа и останатите наши соседи. Денеска, додека разговараме, чувме дека и Бугарија го ратификуваше Проколот, претходно тоа го направи Албанија, наскоро очекуваме тоа да го направи и Романија. Практично сите земји во соседството, беа први кои што рекоа не е ова важно само за Северна Македонија, ова е важно за сите нас и ова е важно за регионот.

Вратете се назад дваесет години кога нашиот регион беше симбол на кавги, симбол на конфликти, најлоши односи помеѓу најблиските држави. Не се променивме само ние, се промени и целиот регион околу нас и затоа сакам на сите да им се заблагодарам, сакам да им честитам навистина на сите земји што го забрзаа процесот на ратификација и да кажам дека и ние споделуваме амбициозна агенда не заради тоа што сметаме дека тоа е најважната работа во светот, туку затоа што сметаме дека добрите примери мора да бидат ценети.

Нашата цел како Влада ќе биде цела оваа година навистина да разговараме со сите наши сојузници и да го побараме ова што го кажа словенечкиот амбасадор: 70-те години на НАТО да одат паралелно со 30 земји членки. Целта е многу амбициозна, ама ние се покажавме дека сме најуспешни со амбициозните цели и затоа не ја намалуваме амбицијата, туку ја зајакнуваме енергијата што ја вложуваме.

Виктор ГАБЕР,
Претседател на Дипломаатскиот клуб Скопје

СОЦИО-ПОЛИТИЧКИ ИМПЛИКАЦИИ ОД МАКЕДОНСКОТО ЧЛЕНСТВО ВО НАТО

Ако на оваа Конференција, доминантно ги нагласивме безбедносните и геополитичките импликации од членството на Република Македонија во НАТО, кои имаат и свое пошироко меѓународно политичко значење, јас би се задржал на очекуваното влијание на ова членство врз социо-политичките состојби во нашата држава, која минува низ долгиот процес на консолидација, како на парламентарната демократијата и на државно-правната структура, така и како социо-економски и културолошки ентитет.

Договорот од Преспа за конечно надминување на разликите меѓу Република Македонија и Република Грција овозможи добивање на покана за членство на нашата држава во Северно-атлантската алијанса. Ова членство автоматски не значи дека со самиот чин на полноправно учество во структурите, и утврдување и реализирање на политиките на НАТО-алијансата, нашето општество ќе го достигне нивото на кое политички, економски и социјално се наоѓаат најразвиените земји на планетата, една Франција, Норвешка, Данска, Италија..., па дури и Словенија, Хрватска, Естонија...

Сметам дека пред нас, новопримените членки на НАТО: Албанија, Црна Гора и Македонија, претстои процес на темелно реструктурирање на институционалниот систем, едно болно сознание дека воспоставениот легислативен систем нема поширока општествена, ефикасна реализација и директно се судрува со остатоците на децениски наследениот менталитет на индивидуална адаптација, без чувство на одговорност за последиците по безбедноста и развојот на земјите.

Ние мора да го напуштиме, пред сè, генерираниот однос кон политиката, политичкиот менталитет вгнезден на Балканот, дека владетелот, избран во демократска или квазидемократска процедура, е тој кој може неприкосновено да манипулира со материјалните и човечките ресурси на земјата. Иако постепено се отвораат можности (со блага толеранција за ставови на опозицијата и на невладиниот сектор) за позитивни корекции на таквото владеење со масите, овој процес е доста бавен, а членството во евро-атлантските структури, засега е само надеж дека него ќе го забрзаат. Од неговото забрзување во голема мерка ќе зависи и повисокиот степен на општествена кохезија, неопходен за долгорочно стабилизирање на темелите на

едно егалитарно и хумано општество, со правична дистрибуција на националните богатства.

Овие очекувани промени, иницирани од самото членство во евроатланските структури треба да бидат неспорна гаранција дека безбедносните и политичките кризи од времето на транзицијата на општествениот и политичко-економскиот систем на поранешните монистички општества, а особено, еве, во периодот на самото нивно влегување во членство на НАТО, нема да се повторуваат. Процесот на зачленување не може да ги избегне ускладувањето и контролата врз најбитните сегменти на функционирање на една држава – безбедносниот систем и владеењето на правната држава – иманентни за западните парламентарни демократски, сегменти кои нив ги доведоа до највисоките скалила на развојот. Од нивното историски напластено искуство на почит кон законот и неговата институционална, неселективна примена, извира и односот кон вредностите на сопствената држава, која е гарант за достоинството на граѓанинот, неговата сигурност и развој.

Во нашиов случај, верувам дека членството во НАТО и примената на Договорот од Преспан, ќе мораат да се судрат и со балканскиот менталитет на затвореност на сознанијата за местото и улогата на нациите, како единствени и непроменливи категории создадени во времето на формирањето на европските, а особено на малите балкански држави. Историјата, но и политичката социологија, науката, покажаа дека тој концепт ги носи со себе и ги поттикнува негативните елементи на патриотизмот, создава конфликти со соседните нации, и разгорува страсти и тензии, а со него тлее несигурноста во повеќенационалните општества. Таквите состојби, пак, влијаат за дестабилизација на политичкиот систем, за недоверба во институциите и во правната држава, кои, впрочем, се директно одговорни за унапредување или уназадувањето на социо-економскиот развој и безбедноста на земјата. Сите оние политички, економски, културни и општествени структури кои се опоненти на приклучувањето на Република Македонија во НАТО (а последователно и во ЕУ) мора да ја имаат предвид оваа неспорна констатација.

Поврзано со претходното, односот кон суштината на нацијата во политичкиот и јавниот дискурс, евроатланската траекторија нив ќе ги застранува, сè до нивно

Амбасадорите на Хрватска Н.Е. Даниела Баршиќ и на Словенија Н.Е. Милан Јазбек

„дебалканизирање“. Политичките формули за тоа што претставува национален интерес, кои досега се користеа за концентрација на етнички хомогени сили за здобивање на изборни гласови и моќ, со зачленувањето во НАТО-алијансата сè повеќе ќе стануваат некурентни во политичкиот натпревар, и ќе им отстапуваат место на реалните секојдневни интереси на граѓаните: стабилен развој, социо-економска благосостојба и јавна безбедност. Ова затоа што „националниот интерес“, кој сèуште го труе балканскиот политички простор, во суштина е усмерен кон имагинарна заштита од некој друг „национален интерес“ и експлицитно значи затворање во сопствената нација, создавање на страв од друга нација, во или надвор од рамките на сопствената државна структура. НАТО членството и ускладувањето на општеството кон стандардите на земјите членки, неговите основачи, е директна закана за политичките манипулации со глорификација на актуелно присутниот дискурс за „потребата од заштита на националниот интерес“, во кој било сегмент на борбата за власт на политичките партии.

Последователно, членството во НАТО и отворениот постпреспански процес, сметам дека значајно ќе влијае и на надминување и реално димензионирање на една психолошка бариера кај Македонецот. Овде мислам на еден стекнат историски комплекс на словенските балкански народи, кај оние со доминантно православна религиозна традиција - дека како словенски православни народи, неминовно се упатени на врските и поддршката со/од рускиот народ и Русија како моќна држава. Тој вековно вграден чип кај балканските словенски народи, во македонскиот случај, кога неговиот народ последен успеа да дојде со сопствена држава, полека го губи сјајот на митот за „братска“ заштита. Тој мит не се потврдува и со сè повеќе историски документи кои го видоа светлото на денот, дека руската држава, но и голем дел од руската интелигенција биле наклонети за оформување на држава на македонскиот народ, во 19-иот век и во текот на Илинденското востание, но и потоа со СССР - а сè во зависност од нивните големодржавни интереси. Па и денес...

Значи, иманентен е „притисокот“ на зачленувањето во НАТО врз свеста, не само на избраните претставници на народот, кои во негово име донесуваат клучни одлуки, туку и врз граѓаните кои ќе се одлучуваат на тие поединци и групи да им ги пренесат своите суверени права. Со таквиот пристап, неспорно, се постигнува повисок степен на општествена релаксација, и енергијата (од поранешните тензии) се усмерува во кретивни сфери, политиката станува моторна сила за нивен, пред сè, социо-економски развој и безбедност, а со тоа и развој на општеството во целина.

д-р Раде РАЈКОВЧЕВСКИ, вонреден професор
Факултет за безбедност при УКЛО Битола

БЕЗБЕДНОСНИТЕ АСПЕКТИ НА МАКЕДОНСКОТО ЧЛЕНСТВО ВО НАТО

Безбедносните придобивки во основа се засноваат на солидарност и се содржани во членот 5 од Вашингтонскиот договор (од 1949), т.е. на одредбата за колективна одбрана на НАТО, каде експлицитно се вели дека нападот врз една членка или неколку од нив значи напад врз сите нив. Сепак, многу по-суштински се придобивките коишто се однесуваат на очекувањата кои ги имаат граѓаните и безбедносните сили во однос на членството во НАТО, за разлика од перспективата за придобивките од страна на политичките власти. Во таа насока општата дебата за придобивките од македонското членство во

НАТО придобивките треба да се премести од политичкото ниво кон граѓаните и практичарите.

Граѓаните, преку членството во НАТО, нивниот интерес главно го гледаат во областите кои наидуваат на најголемо одобрување од јавноста и влијаат на чувството на безбедност и правна сигурност во државата. Тоа се области кои се однесуваат на зајакнувањето на демократските процеси во државата, на потребите за спроведување на доследни реформи во безбедносниот сектор, судството и јавната администрација и на почитување на принципот на владеење на правото. Тоа се суштински прашања за кои државните власти во изминатите речиси три декади не изградија политички консензус и институционални капацитети за нивно решавање, и не покажаа политичка волја да управуваат со тие процеси на објективен и деполитизиран начин. Оттука, очекувањата се дека со самото членството на Република Северна Македонија во НАТО, како меѓународна организација која држи до своите правила и принципи, државата конечно ќе подлежи силен мониторинг во однос на почитувањето на правилата кои произлегуваат од членството во НАТО.

Со оглед на тоа дека членството во НАТО е процес кој подразбира исполнување на неколку клучни критериуми, на него граѓаните гледаат како на тест дали државата и политичките актери се подготвени за исполнување на многу поригорозните критериуми кои се составен дел од интегративните процеси за членство во Европската унија (ЕУ). Членството во НАТО треба да ја подигне

одговорноста и да биде одраз на така нареченото „зреење“ на државноста преку градење јасна политичка волја за справување со корупцијата и организираниот криминал, за објективност и оджливоста на избраните решенија во рамките на реформите на безбедносниот систем, судството, за подолгорочно дефинирање на дискурсот на мисијата на војската, за системот на кариера и реформата на јавната администрација и друго. Во Централна, Источна и Југоисточна Европа, редоследот е за првично членство во НАТО, а подоцна и во ЕУ се покажа како сосема природен процес, токму заради горенаведените околности.

Безбедносните сили или практичарите имаат многу поголем интерес во однос на придобивките заради потенцијалот за нивна директна вклученост во телата, планирањето и операциите на НАТО. Секако, практичарите се повеќе свесни за можностите и придобивките од членството во НАТО од повеќе аспекти, како што се: личниот, за институцијата која ја претставуваат, и за државата. Перцепциите за очекувањата од македонското членство на практичарите главно се засноваат на личните контакти и искуства од релациите со претставници од Алијансата во изминатите две декади, а особено во рамките на билатералната соработка, мисијата на НАТО во Авганистан и претходно во Ирак каде што доминатно во составот на меѓународните сили беа застапени земјите-членки на НАТО.

Практичарите преку членството во НАТО гледаат можност за конечно воведување на стандарди во одбраната и безбедноста, за рамноправен статус во процесот на размена на информации, за холистички и комплементарен пристап во справувањето со заканите од недржавни актери, за подобрување на вештините и знаењата на практичарите на сите нивоа во војската и цивилниот персонал, за надградба на структурата на воената дипломатија, за дисеминација на научените лекции и можности за реплицирање на искуствата во трети земји. Иако македонската војска, во многу случаи партиципираше во мисии на НАТО, сепак, членството е можност на рамноправен начин да се промовираат нејзините човечки

и материјални капацитети, но и човечкиот потенцијал на другите безбедносни институции.

Очекувањата се дека првите години од членството во НАТО се добар начин да се тестираат индивидуалните капацитети на војската и на цивилите, т.е. каква експертиза поседува воениот и цивилниот персонал и како тој потенцијал кореспондира со можностите и критериумите на систематизацијата на работните места во НАТО. Секако, очекувањата се условени од можностите кои се отвараат за номинираните и меѓународните работни позиции, во согласност со политиките за работа и ангажирање во НАТО, но и од предностите кои ги имаат лицата од воениот и цивилниот персонал припадниците на војската и безбедносните сили врз основа на искуства и знаења во рамките на партнерството со НАТО и неговите земји-членки стекнати во предолгиот процес на соработка и чекање за членство во Алијансата.

Членството во НАТО би требало посуштински да влијае и на општата култура и начинот на размислување во војската и другите безбедносни агенции, со оглед на фактот дека НАТО веќе долго време не е само воена сила и НАТО делува во многу области кои не се стриктно поврзани со одбраната. Тоа може да се види од широко дефинираниот спектар на стратешки цели на алијансата, но и преку честото нивно менување/унапредување на истите. Тоа е силен индикатор за флексибилноста на организацијата согласно новите безбедносни трендови, но и поттик за земјите членки да инвестираат во знаењата на своите актуелни и потенцијални претставници во Алијансата.

Полето на науката како подрачје кое досега беше отворено преку програмата на НАТО насловена „Наука за мир и безбедност“ и можностите кои ги има Република Северна Македонија како земја-партнер, со членството дополнително ќе се надградуваат и се добива можност државата да извезува експертиза за областите кои имаат локален контекст, капацитети и стекнати искуства. Ако се земат предвид околностите и случувањата во државата, војската како една од најорганизираните целини има можност да ги надгради своите капацитети за поширока меѓународна акција и да се промовира во најзначаен комплементарен дел во дејностите кои не се исклучиво воени (справување со катастрофи, хуманитарна помош и акција и сл.).

РЕГИОНАЛНИ ИМПЛИКАЦИИ И БЕЗБЕДНОСНИ ПРЕДИЗВИЦИ ОД ЧЛЕНСТВОТО ВО НАТО

Во барањето најсоодветна метафора која пластично би го окарактирирала системот на функционирање и дејствување на безбедносните предизвици во регионот на кој припаѓаме – тнр. Западен Балкан, ми се наметнува како најсоодветен принципот на функционирање на сврзани садови. Промените на нивото на течноста во еден од садите има за резултат неизбежни промени и во другите садови сврзани со него. Се разбира, овој принцип не е карактеристичен исклучиво за нашиот регион. Да не бараме бројни примери по светските меридијани – доволно е да ја погледнеме Европа и искуствата на гео-политичките региони на Скандинавија, Балтикот, Централна Европа и тн. Сепак, според импликациите, динамиката и ефектите од таквите случувања (барем во изминатото столетие) тоа е највидливо токму на нашите простори – почнувајќи од Балканските и Првата светска војна, па до крвавата дисолуција на СФР Југославија.

Иако најчесто во прв план ги ставаме негативните ефекти од ваквите процеси, факт е дека истоветен е ефектот и од позитивните чекори, а особено од решавањето на отворените прашања со непосредните соседи и напредокот во евроатлантските интеграции врз севкупните состојби во регионот. Во тој контекст треба да се гледа и на приемот на нашата земја во НАТО (процес кој се очекува формално да се заокружи до крајот на годинава) и очекуваната одлука за отпочнување на пристапните преговори со ЕУ. Но, притоа, никако не смее да се заборави дека ваквиот исчекор беше можен затоа што успеавме низ преговори и заемно прифатливи договори, да најдеме солүции за двете најделикатни и најкомплексни прашања со двата непосредни соседи – најнапред со Република Бугарија, а потоа и со Република Грција.

Севкупните придобивки од политиката на добрососедство која е манифестирана и на дело а не само на зборови, почнуваат да даваат ефекти. Тоа најнапред е видно од геополитички и безбедносен аспект со нашето зачленување во НАТО, но сотекот на времето ќе биде видно и во другите области, вклучувајќи ги и оние клучните – економијата, демократијата и владеењето на правото. Стабилна и просперитетна Република Северна Македонија, полноправна членка на НАТО и во пристапни преговори за членство во ЕУ, напредно со соодветните државни политики за привлекување, ќе го охрабри странскиот капитал кој секогаш претходно прави сериозна проценка на стабилноста, безбедноста

и предвидливоста на одредена потенцијална инвестициска дестинација. Колку на прв поглед да звучи парадоксално, таквиот партнер е посигурен и постабилен и за рускиот енергетски сектор и неговите економски интереси во регионот и пошироко, како и за кинеската брзорастечка економија и амбициозните инфраструктурни проекти.

Сам по себе примерот на Северна Македонија со решавањето на долгогодишните спорови со источниот и јужниот сосед и одблокирањето на евроатлантските интеграциски процеси не може да биде доволен поттикнувач за решавање на преостанатите спорни прашања во регионот. За тоа пред сè се потребни решителна волја, подготвеност за компромис на инволвираните страни, а во дел од нив и соодветна помош на меѓународниот фактор. Сепак, од реакцијата на политичката јавност и на дипломатските кругови, видливо е заинтересираноста да се искористи моментумот и да се активира „системот на сврзани садови“ – да се откочат и забрзаат преговарачките процеси и да се затворат преостанатите отворени билатерални прашања, меѓу кои како по правило доминираат граничните/територијалните спорови. Тука пред се спаѓаат нерешените гранични спорови помеѓу Србија и Хрватска, Србија и Босна и Херцеговина, Босна и Херцеговина и Хрватска, Црна Гора и Хрватска и Хрватска и Словенија. Кога станува збор за просторот на тнр. Западен Балкан кон серијата гранични спорови треба да се приклучи и оној помеѓу Албанија и Грција.

Колку за потсетување, би кажал збор-два за секој од нив:

- Граничниот спор помеѓу Србија и Хрватска се однесува на граничната линија по течението на реката Дунав. Србија се залага за почитување на меѓународниот принцип на нејзино минување „по средината на реката“, додека Хрватска се залага за почитување на катастарските граници. Всушност, прашањето е кому ќе му припаднат двата речни острова – Шаренградска и Вуковарска Ада. Во февруари 2018 година двајцата претседатели, А. Вучиќ и К. Грабар-Китаровиќ, се договорија овој петнаесетгодишен спор да го затворат во рок од две години, а доколку тоа не се постигне да се оди на меѓународна арбитража. (Засега нема информации достапни на јавноста до каде е стигнат преговарачкиот процес.)
- Помеѓу Србија и Босна Херцеговина клучните проблеми се врзани за припадноста на хидроцентралите Бајина Башта и Зворник, како и пругата „Белград - Бар“ (која во должина од 12 км се наоѓа на територија на Б и Х). Предлогот на Србија е проблемот да се реши со размена на територии, што е неприфатливо за босанската страна.
- Во 1999 година, тогашните претседатели на Хрватска и на Босна и Херцеговина, Ф. Туѓман и А. Изетбеговиќ, потпишаа договор се кој се регулира прашањето на илјада километри долгата граница помеѓу двете земји. Договорот е ратификуван во босанскиот парламент, но хрватскиот одби тоа да го стори. Во средиштето на проблемот е спорот околу излезот на Босна и Херцеговина на море, каде Хрватска дополнително утврди дека два мали острова и припаѓаат на неа. Во моментот мошне актуелен е проблемот со изградбата на мостот на полуостровот Пељешац (со чија изградба ќе се заобиколи минувањето на граница кај Неум) а кој според босанската страна значително ќе го отежни излезот на отворено море.
- Веќе 16 години е на сила „привремено решение“ за спорот помеѓу Црна Гора и Хрватска околу полуостровот Превлака, со кое копнената и дел од морската територија и припадна на Хрватска, додека другиот дел е прогласен за „ничие море“. Прашањето

сеуште се третира како спорно но нема индикации за скорешно трајно решение.

- Имајќи го предвид отстапениот медиумски простор, секако најпознат на јавноста и е граничниот спор помеѓу Хрватска и Словенија околу протегањето на морската граница во Пиранскиот залив/Савурдиска Вала. Како што е познато, долгогодишните преговори за изнаоѓање заемно прифатливо репение не вродија со плод, по што двете страни се одлучија решението да го побараат преку меѓународна арбитража. Меѓутоа, решението на Арбитражата (со кое $\frac{3}{4}$ од заливот и припадна на Словенија, како и непречен пристап до отворено море) не е прифатено од страна на Хрватска заради „влијанието на Словенија врз одлуката на Судот“.
- Во случајот на Албанија и Грција, валидноста на Договорот од 2009 година со кој се регулира протегањето на меѓусебната државна граница во меѓувреме беше оспорена од страна на Уставниот суд на Албанија кој оцени дека со него Албанија губи 225 квадратни километри од територијалните води. Во мај 2018 година во Тирана се одржа прелиминарен состанок за надминување на спорот, но сеуште не е отворен суштински дијалог.

Не намалувајќи ја сериозноста на било кој од наведените спорови, кои по дефиниција спаѓаат во групата на најсложени за решавање и во многу случаи биле повод како за сериозни вооружени инциденти, така и за долгогодишни војни, треба да се истакне дека ниту еден од нив веќе подолго време не е од таков интензитет да предизвика посериозни безбедносни турбуленции на билатерален или регионален план, а за сите нив се бара решение по дипломатски пат – низ преговори. За зацврстување на таквиот приод и модел на решавање на овие билатерални спорови секако влијае и фактот дека повеќето од овие земји се веќе интегрирани или се стремат да бидат вклучени во ЕУ и НАТО (освен Србија, која својата соработка ја ограничува на можностите што ги нуди програмата Партнерство за мир).

За разлика од нив, по својата комплексност и тежина, но и потенцијалот што го носи за евентуална дестабилизација на поширокиот регион, се издвојува спорот меѓу Белград и Приштина, односно тнр. „Косовско прашање“. Затоа е и логично што фокусот на интересот на меѓународната заедница, вклучувајќи ги и земјите од регионот, е насочен кон решавањето на ова горливо прашање со обновување на дијалогот. За волја на вистината тој првично е воспоставен пред повеќе од 12 години и се покажа како делумно успешен. Независно за која опција ќе се определат двете страна – меѓусебно признавање и следење на старите (административни) или исцртување нови граници (со или без размена на територии), тие треба исклучиво да биде резултат на договорот што двете страни ќе го постигнат низ дијалог демонстрирајќи храброст да се направат отстапки од максималните барања заради постигнување компромисно решение.

Привремената македонско-грчка спогодба од септември 1995 година беше предвесник на окончувањето на непријателствата на просторите на поранешна Југославија, на потпишувањето на Дејтонската спогодба, на заокружувањето на процесот на меѓусебно признавање и воспоставувањето меѓудржавни релации меѓу поранешните југословенски републики, на стартувањето на повеќе регионални иницијативи и тн. Нема никакви пречки и овој пат „историјата да се повтори“ и регионот решително да тргне кон затворање на преостанатите спорни прашања.

Зоран ЈАНКОВИЧ

Полковник на Вооружениите сили на Словенија

Шеф на Канцеларијата за врска на НАТО во Скопје

МЕНУВАЊЕ НА БЕЗБЕДНОСНОТО ОПКРУЖУВАЊЕ

Во овој текст не сакам да зборувам за придобивките за Северна Македонија од полноправното членство во НАТО; на оваа тема веќе беше многу кажано. Повеќе би сакал да го нагласам менувањето на безбедносното опкружување во текот на последните декади од геополитичка гледна точка и во таа смисла променетата поставеност што ја постигна НАТО преку развивање на способностите и зголемената видливост на придонесите од сојузниците

Иако колективната одбрана и членот 5 се срж на Алијансата и се меѓу суштинските задачи на Стратешкиот концепт (Strategic Concept), во текот на претходните декади бевме сосредоточени повеќе на операции и кризен менаџмент како задачи од Концептот. Како се рефлектираше

тоа? Преку Политичките насоки во Процесот за одбранбено планирање на НАТО (NATO Defence Planning Process, NDPP), соодветното Ниво на амбиции (Level of Ambitions, LoA) и низ различните способности и приоритети.

Во зенитот на операциите, само во ИСАФ достигнавме бројка од околу 130.000 војници од 51 држава членки на НАТО или партнери. Сега имаме приближно 20.000 во различни операции.

Поставеноста на НАТО се промени, воените операции беа заменети со вонредни операции, откако се појавија нови безбедносни предизвици.

Северно-атлантскиот договор, како и клучните задачи и принципите од Стратешкиот концепт 2010 останаа непроменети, но Политичките насоки сега се движечка сила за промените. Политичките насоки 2019 (PG 19) кои произлегоа од првиот чекор на Процесот за одбранбено планирање на НАТО го определија Нивото на амбиции и се движечки фактор или рамка за нови барања за минимално способности, а со цел да се исполни политичкото Ниво на амбиции дефинирано во ПГ 19.

На Самитот во Варшава во 2016 сојузниците го поздравиле остварувањето на Акцискиот план за готовност (Readiness Action Plan, RAP) и се договорија за нагатамошното зајакнување на поставеноста на Алијансата за одвраќање и одбрана со засилено истурено присуство во источниот и југоисточниот дел на територијата на Алијансата и за рамката на прилагодување на НАТО да одговори на растечките предизвици и закани кои се појавуваат од југ.

Заради променетото безбедносно опкружување на границите на НАТО, во Акцискиот план за готовност се вклучени „мерки за уверување“ за државите членки на НАТО во Средна и Источна Европа за да се упати порака на смирување на нивните граѓани, да се засили нивната одбрана и да се одврати потенцијална агресија. Мерките за уверување опфаќаат редица активности на копно, море и воздух, во и околу источниот дел на територијата на Алијансата, засилени со вежби насочени кон колективна одбрана и кризен менаџмент.

Акцискиот план за готовност исто така опфаќа мерки за прилагодување како подолгорочни промени на силите и командните структури на НАТО, со цел Алијансата да стане поспособна за брзо и решително реагирање при ненадејни кризи. Преку овие мерки ние ја прилагодивме Командната структура на НАТО (NATO Command Structure, NCS) да обезбеди поефикасно споделување на разузнавачките информации, побрз процес на одлучување, зајакнати способности, подобра агилност, подобрени способности наспрема можните соперници, т.н. пристап 3600 по различни стратешки насоки кон различни закани и потребни капацитети, зајакната соработка НАТО-EU, зајакнати вежби и интероперабилност. Мерките за прилагодување вклучуваат: зголемување за три пати на бројноста на Силите за одговор на НАТО (NATO Response Force, NRF), формирање Здружени намески сили со многу висока готовност (Very High Readiness Joint Task Force, VJTF), како и зајакнување на Постоечките поморски сили (Standing Naval Forces).

За да се олесни готовноста и брзото распоредување на единиците, во Средна и Источна Европа беа воспоставени осум НАТО единици за интеграција на сили во форма на мали штабови (NATO Force Integration Units, NFIUs).

Членството во НАТО ќе се одрази и на придонесот на Северна Македонија кон Алијансата. Досега вие бевте забележени преку учеството на вашата држава во операциите на НАТО што ви овозможи да седнете на масата заедно со сите држави контрибутори во одредена операција. Со полноправното членство станувате играч на големата табла, а не на локалната, како што би се изразил Збигњев Бжежински. Досега зборувавте за националната безбедност во регионален контекст. Сега колективната одбрана треба да стане ваш примарен фокус и тоа треба да се одрази во сите ваши државни стратешки и развојни документи и планови.

Вие ќе постигнете политичка видливост и доверливост во организација како НАТО преку соодветен взаемно договорен придонес. Видливоста е многу важна политичка категорија и е секогаш во политичкиот фокус. Видливоста на држава партнер е различна од онаа на држава членка. Како да се постигне тоа? Држава партнер тоа може да го постигне единствено преку учество во операции и со учество на своите амбасадори во состаноците на Северно-атлантскиот совет (НАС) за различни операции, каде Генералниот секретар ќе ви се заблагодари за вашиот придонес.

Како држава членка ќе мора да ги земе предвид аспектите на споделување на товарот „Вложување, способност и придонес“ познати со англиската кратенка 3C (Cash, Capabilities and Contribution). Таа позиција ќе биде отсликана и во табелите (input/output measures, metrics) што ќе бидат претставени на министерските состаноци и каде вие ќе можете да го видите нивото на придонес на секоја држава. Тоа е начинот на кој ќе се одмерува идниот придонес како член на Алијансата.

Еден од најважните принципи за нова држава членка е довербата. Од тие причини сугерирам да не го ветувате она што не можете да го исполните. Не брзајте со заложби за големи ангажирања и контрибуции само во операции. Многу е веројатно дека ќе имате недостиг од човечки и финансиски ресурси.

Покрај тековно државно претставување и придонеси во операциите, како држава членка вие ќе мора да ја зголемите застапеноста во Главниот штаб на НАТО, но исто така да обезбедите ваш удел во Командната структура на НАТО (NATO Command Structure, NCS) и во Воената структура на НАТО (NATO Force Structure, NFS), преку учеството во Акцискиот план за готовност (RAP), различни вонредни ситуации, во силите со висока готовност за одговор (NRF), во телата за зајакнато истурено присуство (enhanced Forward Presence, eFP), во единици за интеграција на сили (NFIU), мерките за уверување и други организации или штабови како Меѓународниот воен штаб (IMS), Меѓународниот цивилен штаб (IS), центрите за совршенство (CoE) и многу други различни агенции. Затоа е потребен обмислен и сеопфатен пристап за да се види каде се вашите стратески интереси, вашето државно Ниво на амбиции и дали постојат соодветни ресурси за да го постигнете тоа Ниво.

На крај би сакал да ја нагласам важноста на регионалната и мултилатералната соработка и стратешко партнерство. Фразата или принципот „ помалку понекогаш значи повеќе“ во овој случај е многу битна бидејќи ќе има многу понуди од различни страни коишто вие не ќе можете да ги финансирате. На долг рок тоа ќе ве оптоварува и нема да бидат постигнати посакуваните резултати, што ќе предизвика дисперзија на ресурсите, наместо концентрација на напорите и поставување приоритети...

Драган ЈАЊАТОВ,
 Главен и одговорен уредник на „Дипломајскиот летопис“

ПОЛИТИКАТА НА ПРОШИРУВАЊЕТО НА НАТО СО НОВИ ЗЕМЈИ ЧЛЕНКИ МЕЃУ ПОТРЕБИТЕ И МОЖНОСТИТЕ НА АЛИЈАНСАТА

Во првите години по завршувањето на Втората светска војна, додека светот се уште се обидуваше да ги залечи воените рани и колку што беше можно да ги заборава сите преживевани трауми од четиригодишната војна, која стигна да ги зафати сите континенти на земјината топка и да уништи над 50 милиони човечки животи, човештвото за краток период се најде соочено со една нова опасност – идеолошко-политичката конфронтација и поделба на светот на интересни сфери и влијание, на комунистичкиот Исток и на капиталистичкиот Запад. Како резултат на оваа новонастаната политичка и воено флуидна ситуација, која со сета неизвесност, но и со несомнено голема потенцијална опасност сериозно му се

закануваше на се уште крехкиот светски мир, во Вашингтон на 4 април 1949 година 12 западноевропски земји: Велика Британија, Франција, Италија, Исланд, Португалија, Белгија, Данска, Холандија, Луксембург и Норвешка, предводени од САД и Канада на северноамериканскиот континент, потпишаа меѓусебен договор за основање Организација на Североатлантскиот договор (North Atlantic Treaty Organisation, NATO).

Според одредбите на тој договор, целта на формирањето на новата воено-политичка алијанса беше и остана постигнувањето колективна безбедност на сите земји членки на организацијата во Североатлантскиот регион, во кој било дел на Европа или Северна Америка и примена на сила секаде каде што се простира јурисдикцијата на НАТО, вклучувајќи ги и сите острови и пловечки или летечки објекти во неа. Со одредбите на договорот уште беше предвидено дека соодветни операции од страна на алијансата можат да се преземаат и надвор од овие зони, во други региони на светот, во случај на потреба да се спречат евентуални воени конфликти, или заради зацврстување и поддршка на светските мир и безбедноста. Сепак, основна задача на НАТО беше и останува, со заеднички сили да се поддржуваат одбранбените способности на сите земји членки, да ја гарантира нивната безбедност и да ги штити нивниот суверенитет и територијален интегритет.

Суштината на Североатлантскиот договор се состои и во тоа што во случај на евентуален воен напад на една или на повеќе држави-потписнички на договорот, тоа да се смета како напад врз сите земји членки на НАТО. Важноста на договорот за членство

во НАТО се однесува на кој било дел од Европа или Северна Америка, но операции на НАТО надвор од овие зони можат да се преземаат и во случај на потреба за спречување евентуални воени конфликти или зацврстување и поддршка на мирот во светот воопшто. Конструктивната улога на НАТО во креирањето на мирот и безбедноста во глобални рамки, се огледа и во можноста тоа да го остварува и по пат на дијалог, партнерство и соработка, во духот на „новиот мирољубив поредок“, кој се базира врз обврската дека стабилноста и безбедноста во Европа и во Евроатлантската зона, ќе се обезбедуваат со единствени механизми и врз основа на обединување и зацврстување на постоечките заеднички институции.

Стратегиска цел на алијансата и една од најважните компоненти на доктрината за развој на организацијата, во целокупната скоро 70 годишна историја на постоењето, претставува политиката на нејзиното проширување, односно приемот на нови земји членки во организацијата, според строго утврдените норми, принципи и услови. Овој чин отсекогаш претставувал одреден репер и политички барометар на геостратешките поместувања во меѓународните односи во Европа, но и во светот. Така во поериодот од 1949 година до почетокот на 1980 година кон НАТО се присодиниле само четири земји, Грција и Турција во 1952 и Германија во 1955 и Шпанија во 1982 година. Во меѓувреме, во 1958 година, на општо изненадување, тогашниот претседател на Франција, Шарл де Гол објави повлекување на Франција од членството во НАТО, што конкретно беше реализирано во 1966 година.

Во 1991 година, како реакција на постоечката воено-политичка ситуација по падот на комунизмот во Европа, земјите-членки на НАТО, заедно со некогашните бивши земји-членки на веќе расформираниот Варшавски договор, ја создадоа институцијата Совет на Северноатлантската соработка (ССАС-НАСС). Оваа иницијатива беше продолжена во 1994 година со создавањето на системот Партнерство за мир (PFP), по што земјите-членки на ССАС и ОБСЕ беа поканети да земат учество во дијалогот за зацврстување на довербата, имајќи го предвид воведувањето одредена транспарентност во националните планови за воените расходи; демократска контрола над оружените сили; поддршка на военоспособноста и готовност за учество во операциите спроведувани под закрилата на ООН или ОБСЕ; развој на воената соработка со НАТО; усовршување на сопствените оружени сили, кои би можеле подобро да се вклучат во заедничките акции со армиите на другите земји-членки на НАТО.

Преку системот Партнерство за мир, набргу поминаа голем број земји, меѓу кои и Република Македонија, кои подоцна станаа или се очекува да станат редовни членки на алијансата. Во 1997 година Советот за Евроатлантска соработка (EASS), кој има разгранета структура за исполнување на целите и задачите на Партнерство за мир, ја зеде врз себе улогата за подготовка за пристап кон следната фаза на политичко партнерство и практична соработка на земјите-кандидати за членки на НАТО, со сета почит кон придонесот и на другите организации во реализацијата на тој процес, како што се ОБСЕ, Европската Унија, Советот на Европа и други. Сите тие заедно ја создаваа структурата за завршување на консултациите меѓу членките, а исто така и за решавање на надворешните прашања што се однесуваат на политиката и безбедноста.

Партнерство за мир е конкретизирана форма, јасно определувачки елемент внатре во тие флексибилни рамки за зголемување на политичкото значање на консултациите и соработката, кои се добиваат во СЕАС. Тоа им овозможува на партнерите, ако тие тоа

го сакаат, да развиват директни политички односи, индивидуално или во групи, со алијансата. Специфичноста на работата на Советот се огледа и во тоа што тој ја предлага можноста за политички консултации и практична соработка, еднакво достапни за сите партнери и сојузници. Партнерите можат и самите да го определат нивото и да ги одредат насоките на својата соработка со НАТО во врска со прашањата на политиката, безбедноста; справување со кризни ситуации, решавањата регионални проблеми, ограничување на проширувањето на нуклеарното, биолошкото, хемиското и другите видови наоружување, како и проблемите во одбраната, борбата со меѓународниот тероризам и друго. Овде можат да се вклучат и одбрамбените планови, буџетот и одбрамбената политика и стратегија, а исто така и влијанието на безбедноста врз економскиот развој. Освен ова, СЕАС е место за консултации и соработка и за такви прашања какви што се: граѓанските безредија и непослушност, надминување на природни катастрофи, нуклеарната безбедност, одбраната и проблемите со вооруженото опкружување, воено-граѓанската координација, управувањето и контролата на воздушниот сообраќај, едукацијата и операциите за одржување на мирот и други безбедносни прашања. Паралелно со зголемувањето на бројот на земјите-учеснички во НАТО и подемот на неговата улога во процесот на создавањето “европско општество“, во 1997 година беше создаден Постојаниот заеднички Совет НАТО-Русија. Целта на неговото создавање беше воспоставувањето соработка и остварување консултации меѓу двата партнера во сферата на спречувањето конфликти, миротворни активности, безбедносна политика, како и соработка во други области од заеден интерес. Актот за заедни односи, соработка и безбедност меѓу НАТО и Руската Федерација е тврдо насочен кон засилување и на улогата на ОБСЕ, како на водечка паневропска организација, а исто така ги реafirмира ставовите од Завршниот Хелсиншки документ за почитување на независноста и територијалниот интегритет на земјите и решавање на настанатите конфликти по мирен пат. Во истата 1997 година е склучена спогодба и со Украина, а исто така врз регуларна основа, е донесено решение за отворање Дијалог за прашања на Средоземјето.

Учеството на НАТО во регулирањето на воените конфликти на територијата на бивша Југославија беше резултат на веќе потпишаната Дејтонска спогодба во 1995 година и образец за новата улога на НАТО во решавањето на кризни ситуации и зацврстување на стабилноста и безбедноста во Европа. Во исто време тие дејствија во значителна мера придонесоа за зголемена одговорност во европските процеси, од една страна на Канада и САД, но и на Западноевропскиот сојуз од друга страна. Улогата на Сојузот, исто така е определена со Договорот од Маастрих, како “иден инструмент за одбрана на Европскиот сојуз, заедно со НАТО и ОБСЕ“. Само две години подоцна, во 1999 година, со таканареченото „четврто проширување на НАТО“ нејзини нови земји членки станаа Унгарија, Полска, и Чешка, поранешни членки на Варшавскиот договор, а веќе во 2004 година истиот статус го стекнаа и останатите земји од Источниот блок, Бугарија, Романија и Словачка во „петтото проширување“, кон кои набргу се приклучија и Литванија, Словенија и Естонија. Веќе немаше никакви сомневање дека новата стратегија на НАТО е заснована врз доктрината „проширување на Исток“, што последично во гелема мерка ќе ги рedefинира односите меѓу НАТО и Руската Федерација, кои по завршувањето на Студеата војна бележеа одреден, но краток детант.

Долгоочекуваниот самит на НАТО во Букурешт во април 2008 година, беше и големо разочарување за Република Македонија, бидејќи заради ставот на Грција околу името на

земјата, високата македонска државна делегација во романскиот главен град мораше да се помири со условниот прием во алијансата, „се до изнаоѓање заемно прифатливо решение“ за долгогодишниот спор и решавање на постојниот проблем меѓу двете соседни земји. Во рамките на „шестото проширување“ беше донесено решение за вклучување во членство на алијансата на Хрватска и на Албанија, исто така една од земјите на бившиот Варшавски договор. Следниот самит на НАТО, одржан во Стразбур, ќе остане запаметен по историското враќање на Франција во сите структури на НАТО, по скоро 50 години пауза. По самитот во Букурешт и состанокот на Северноатлантскиот сојуз во Лисабон-Португалија и усвојувањето на Стратешката Концепција на Алијансат настапи своевиден мораториум за приемот на нови земји членки во алијансата, иако својата кандидатура ја потврдија уште неколку земји од таканаречениот Западен Балкан, вклучувајќи ја и Македонија. „Седмото“ и последно проширување на НАТО се случи во 2017 година, кога како 29 членка на алијансата беше примена Црна Гора.

Пред вратите на НАТО остануваат Босна и Херцеговина и Грузија, додека нашата земја со неодамнешното ратификување на Преспанската спогодба со Грција во парламнтите на двете земји и промената на уставот на Република Македонија за промена на името на земјата, е на прагот на влез во алијансата, како 30 по ред земја-членка, по скоро 30 години чекање. Основни фактори во организационата структура на НАТО се Генералниот секретар и Советот на НАТО, во кој сите земји-членки се претставени на ниво на постојани претставници во ранг на амбасадори. Пет основни подразделенија на НАТО, кои најмногу ја одразуваат суштината и целите на организацијата, се: Одделот за политички прашања; Одделот за воено планирање и операции; Одделот за поддршка на безбедноста; Одделот за инфраструктура, воено-техничко обезбедување, планирање и користење на граѓанските структури во вонредни ситуации, и Одделот за наука и човекова околина. Како независен елемент од организационата структура на НАТО е исто така и: Северноатлантската парламентарна асамблеа, на која се определуваат и расправаат основните насоки на дејноста на НАТО-Алијансата.

Воената структура на НАТО пак, ја предводи Воен комитет, во кој се застапени сите земји-членки на НАТО (освен Франција и Шпанија, кои имаат посматрачки статус). Овој Комитет е првиот извор на воени иницијативи, кои му се доставуваат на Генералниот секретар, а исто така ја сноси и одговорноста за нивно спроведување од почеток до крај на секоја воена операција на Алијансата пред Комитетот за воено планирање при Советот на НАТО и Групата за нуклеарно планирање. Штабот на врховниот командат на воените сили на НАТО во Европа (SACEUR) е сместен во Касто-Белгија, а штабот на врховниот командант на Атлантот-(SACLANT) во Норфолк-САД. Регионалната канадско-американска група за планирање – (CUSRPG) во Арлингтон-САД. Командантот на обединетите оружени сили обезбедува исполнување на решенијата и наредбите на Воениот комитет на НАТО и обединува шест оддели: разузнавачки, за планирање и политика, оперативен оддел, оддел за материјално-техничко обезбедување и ресурси, системи и врски, како и оддел за соработка и регионална безбедност. Централата и Секретаријатот на НАТО се наоѓаат во Брисел, а Воената академија – во Рим. Освен ова, во штабот на НАТО во Брисел се наоѓаат и дипломатските претставништва на организација на Североатлантскиот договор (НАТО-NATO).

ПОЛИТИЧКО - БЕЗБЕДНОСНИТЕ УСЛОВИ ВО ПРОЦЕСОТ НА МАКЕДОНСКОТО ЗАЧЛЕНУВАЊЕ ВО НАТО

Користејќи го неодамнешното потпишување на Пристапниот Протокол за полноправно членство како повод, на почетокот на моето излагање, можам со огромна доза на задоволство, и, би рекол, лична сатисфакција да истакнам дека работниот наслов на овој собир, веќе, според мое мислење, ја одразува адекватно фактичката состојба: Имено, земјата веќе не е пред портите на НАТО, туку според мое длабоко убедување – одамна е во НАТО!

Оваа своја првична констатација подетално ќе ја елаборирам и во натамошниот тек на моето излагање:

Македонија, на својата иднина во НАТО, долги години, практично веќе од првите моменти од осамостојувањето, гледаше како на солидна гаранција за вкупната европска безбедност и стабилност и како неопходна фундаментална основа на европската безбедносна архитектура, во целост.

Во државата, и тогаш, а и сите овие изминати години постоеше и постои широк политички и општествен консензус околу зачленувањето во Алијансата. Одлуката за полноправно членство во НАТО (изразена, иницијално во собраниската Декларација од 1993 година) е резултат на нашата стратешка определба за активно учество во изградбата на пошироката безбедносна архитектура во Евроатлантската област. Оваа Декларација, со широк политички консензус, неодамна, беше и повторно реafirмирана од актуелниот пратенички состав на Собранието и преточена во Одлука за пристапување во полноправно членство.

Ваквата определба, во однос на иднината на нашата земја во НАТО, како воен сојуз, но и политичка асоцијација, Македонија ја гледа како солидна гаранција за сопствената безбедност и стабилност, но и како фундаментална основа за безбедност на Регионот, европскиот континент и глобалната безбедност.

Институционалната рамка на македонското учество во НАТО, во изминатите две и пол децении беше обезбедена преку асоцирањето во Партнерството за мир и воспоставениот Евро-атлантски Партнерски Совет. Република Македонија веќе деветнаесет години учествува и со свои контрибуции во MAP.Со имплементацијата на Договорот од Преспа, беше надминат и последниот политички предуслов за полноправно членство на Република Македонија во Алијансата.

Пред две недели, на 6 февруари, во Брисел беше потпишан главниот документ кој, во институционална смисла, го трасира патот и во суштинска смисла го означува полноправното членство на земјата како 30-та членка на Алијансата – Протоколот за членство. По потпишувањето на овој документ од страна на амбасадорите на земјите членки на Алијансата, следува процесот на ратификацијата на Протоколот за пристапување на Република Северна Македонија, од страна на националните парламенти на 29-те земји членки на НАТО. Се очекува овој процес да биде заокружен во најкус рок, период кој се мери во месеци. Суштински, во однос на безбедносните импликации, Македонија со членството трајно го затвора прашањето на својата безбедност, како држава. Во регионална смисла, имајќи го предвид непосредното опкружување, земјата ја заокружува и зајакнува својата гео-стратешка позиција, опкружена, во најголем дел, со земји членки на Алијансата.

Учеството во мисиите на Алијансата (во Ирак и Авганистан) досега, претставуваат сигурна основа и гаранција дека нашата држава, иако мала земја, е подготвена и способна да одговори на сите обврски кои произлегуваат од полноправното членство во НАТО. Членството во Алијансата ќе има и своевиден стабилизирачки ефект во однос на внатрешните состојби во земјата во правец на релаксирање на тензиите предизвикани од надворешни фактори врз учесниците, актери на македонската политичка сцена. Членството во Алијансата подразбира и бројни обврски кои произлегуваат од статусот на рамноправен партнер во Организацијата – бројни извештаи, придонеси од суштинска природа, учество на состаноци и конференции. НАТО стандардите, и тоа во сите сфери на општественото живеење, претставуваат највисок (признат) стандард во глобални рамки.

Во економска смисла, членството во Алијансата ќе обезбеди сигурна подлога и амбиент за влегување на странски инвестиции (здрав капитал), првенствено од центрите на западниот капитал што ќе обезбеди забрзан економски развој на земјата. Со членството во Алијансата земјата отвора целосно ново поглавје во својата тридецениска историја како независна држава, што претставува сигурна гаранција за јакнење на нејзината меѓународна позиција на европската

Сашко ТОДОРОВСКИ,
Општонареден министер во МНР

МАКЕДОНСКОТО ЧЛЕНСТВО ВО НАТО И ПРАШАЊЕТО ЗА ИМУНИТЕТИ

Македонија имаше свое првично искуство, некој вид „огнена крштивка“, го имаше во периодот 1998-99 година во кој период, по принципот „НАТО војска е исто што и домашна војска“ – тнр. национален третман - со значаен број НАТО војници на својата територија. Со оглед на тоа што во тој период бевме земја-партнер, беше неопходно да се потпишат повеќе протоколи со коишто се регулираше престојот и/или транзитот на овие војски. Правна основа беше тнр. Бриселска или „партнерска“ СОФА, а со протоколите што ги потпишаа тогашниот МНР Александар Димитров и тогашниот Генерален секретар на НАТО – Хавиер Солана, беа конкретизирани редица прашања, вклучувајќи и дел од прашањата врзани за „имунитетот“, а кои решенија се базираа на ‘вистинската’ или тнр. Лондонска СОФА (Status of Forces Agreement). И покрај априорното регулирање на овие прашања, во практика се соочивме со редица проблеми, па и помали но и поголеми инциденти и искушенија, а секако правно најсложен беше случајот со норвешкиот капетан Вестли (сообраќајка со четири смртни последици, предизвикана поради возењето спротивно на еднонасочниот режим на делницата Катланово – Скопје).

Следствено, Македонија се соочи со редица меѓународно - правни прашања, а коишто не беа нормативно апсолвирани, па дури со протекот на време беа усложнети со донесување несоодветни правни измени на постоечките закони. Можеби најважно прашање е избегнувањето имунитетот да се третира како неказниност! Во табелата во продолжение правиме споредба меѓу дипломатските и „војничките“ имунитети во функција на согледување на потребата одредбите од СОФА да се вградат во, условно речено „оперативните“ внатрешни закони. проблемот, се разбира, произлегува од практиката во којашто ратификациите (или законите за ратификација) не се применуваат непосредно во правната практика на Македонија, а посебно во областа на казненото право – исцело се игнорираат. На тој начин, меѓународно- правната дистинкција меѓу имунитетот согласно чл. 29 од Виенската конвенција за дипломатски односи (ВКДО) и имунитетот согласно чл. 41 од Виенската конвенција за конзуларни односи (ВКРО) – воопшто дури и не е

разбрана. Следствено, постои реална опасност, како што го видовме тоа во периодот 1998-1999 година, некаков 'апсолутен' имунитет или всушност неказниност – да се применува не само на дипломатите во Македонија туку и на војските на НАТО! Тоа е веќе и нормативно засновано заради промените на законите за прекршоци и за кривична постапка (прикажано во табелата), па оттука и македонската полиција и македонската војска се оградуваа и се оградуваат од преземање какви и да е дејствија спрема НАТО војниците – прекршителите на македонските закони, исто како што е тоа случај и со странските дипломати кај нас. За жал, мораме да констатираме дека на тој начин странскиот сегмент – дипломати и НАТО војници – во Република Северна Македонија ужива – НЕКАЗНИВОСТ!

Нормативните решенија во меѓународното право се сосема спротивни на тоа. Прво, самата ВКДО во чл. 41 (не оној од 41 од ВККО) ја утврдува обврската да се почитуваат законите на земјата на приемот, во случајов Македонија и следствено – домашните органи на прогонот имаат право да реагираат во услови на прекршување за законите.

Второ, реакцијата на домашните органи спрема личноста мора да се димензионира, односно да биде: А) крајно рестриктивна кога се работи за имунитетот ВКДО 29; Б) помалку рестриктивна кога се работи за имунитетот ВККО 41; и В) најмалку рестриктивна кога се работи за НАТО војник. За оваа диференцијација е неопходно МНР да биде консултирано и да се изјасни за кој степен на заштита се работи.

Трето, собирањето материјални докази на местото на прекршувањето меѓународното право не само што не го попречува – туку го поттикнува и го прифаќа како нормално. Единствено го ограничува проширувањето на таа постапка на хабитатот и, делумно, на превозното средство што тангираната личност го користело. За тоа е потребно посебно одобрение од двете страни.

Четврто, меѓународното право препушта на националното законодавство дали непосредно ќе ги применува ратификатите или е неопходно да се транспонираат во домашното право. Нашиот правен систем, преку чл. 118 од Уставот на Република Северна Македонија предвидува непосредна примена, меѓутоа, во практиката тоа е сосема обратно.

И петто, во такво светло, е неопходно или да се надмине проблемот со непосредна примена на ратификатите или имунитетните и антиколизионите одредби (од лондонската СОФА) да се внесат во внатрешните закони. Во крајна линија, овие вториве никаде не предвидуваат имунитет во некаква потесна смисла, туку регулираат која држава ќе го процесира прекршувањето на правото. Впрочем, тоа е случај и со дипломатите преку институтот „симнување на имунитетот“.

На овој, релативно сложен начин, се надминува опасноста од неказниност, а имунитетите и антиколизионите норми го трансформираат тој концепт во тнр. „функционален имунитет“.

<p>Vienna Conventions on Diplomatic (1961) & Consular (1963) Relation</p>	<p>Agreement Between the Parties to the North Atlantic Treaty Regarding the Status of Their Forces, London 1951</p>
<p>Article 20 {Insignia} The mission and its head shall have the right to use the flag and emblem of the sending State on the premises of the mission, including the residence of the head of the mission, and on his means of transport.</p>	<p>Article V Members of a force shall normally wear uniform. Subject to any arrangement to the contrary between the authorities of the sending and receiving States, the wearing of civilian dress shall be on the same conditions as for members of the forces of the receiving State. Regularly constituted units or formations of a force shall be in uniform when crossing a frontier. Service vehicles of a force or civilian component shall carry, in addition to their registration number, a distinctive nationality mark. Article VI Members of a force may possess and carry arms, on condition that they are authorized to do so by their orders. The authorities of the sending State shall give sympathetic consideration to requests from the receiving State concerning this matter.</p>
<p>Article 29 {Personal immunity} The person of a diplomatic agent shall be inviolable. He shall not be liable to any form of arrest or detention. The receiving State shall treat him with due respect and shall take all appropriate steps to prevent any attack on his person, freedom or dignity. Article 31 {Legal immunity} 1. A diplomatic agent shall enjoy immunity from the criminal jurisdiction of the receiving State. He shall also enjoy immunity from its civil and administrative jurisdiction, except in the case of: (a) A real action relating to private immovable property situated in the territory of the receiving State, unless he holds it on behalf of the sending State for the purposes of the mission;</p>	<p>Article VII 1. Subject to the provisions of this Article, the military authorities of the sending State shall have the right to exercise within the receiving State all criminal and disciplinary jurisdiction conferred on them by the law of the sending State over all persons subject to the military law of that State; the authorities of the receiving State shall have jurisdiction over the members of a force or civilian component and their dependents with respect to offences committed within the territory of the receiving State and punishable by the law of that State. The military authorities of the sending State shall have the right to exercise exclusive jurisdiction over persons subject to the military law of that State with respect to</p>

(b) An action relating to succession in which the diplomatic agent is involved as executor, administrator, heir or legatee as a private person and not on behalf of the sending State;

(c) An action relating to any professional or commercial activity exercised by the diplomatic agent in the receiving State outside his official functions.

2. A diplomatic agent is not obliged to give evidence as a witness.

3. No measures of execution may be taken in respect of a diplomatic agent except in the cases coming under subparagraphs (a), (b) and (c) of paragraph 1 of this article, and provided that the measures concerned can be taken without infringing the inviolability of his person or of his residence.

4. The immunity of a diplomatic agent from the jurisdiction of the receiving State does not exempt him from the jurisdiction of the sending State.

{K}Article 41 Personal inviolability of consular officers 1. Consular officers shall not be liable to arrest or detention pending trial, except in the case of a grave crime and pursuant to a decision by the competent judicial authority.

2. Except in the case specified in paragraph 1 of this article, consular officers shall not be committed to prison or be liable to any other form of restriction on their personal freedom save in execution of a judicial decision of final effect. 3. If criminal proceedings are instituted against a consular officer, he must appear before the competent authorities. Nevertheless, the proceedings shall be conducted with the respect due to him by reason of his official position and, except in the case specified in paragraph 1 of this article, in a manner which will hamper the exercise of consular functions as little as possible. When, in the circumstances mentioned in paragraph 1 of this article, it has become necessary to detain a consular officer,

offences, including offences relating to its security, punishable by the law of the sending State, but not by the law of the receiving State.

The authorities of the receiving State shall have the right to exercise exclusive jurisdiction over members of a force or civilian component and their dependents with respect to offences, including offences relating to the security of that State, punishable by its law but not by the law of the sending state.

For the purposes of this paragraph and of paragraph 3 of this Article a security offence against a State shall include:

treason against the State;
sabotage, espionage or violation of any law relating to official secrets of that State, or secrets relating to the national defence of that State

In case where the right to exercise jurisdiction is concurrent the following rules shall apply:

The military authorities of the sending State shall have the primary right to exercise jurisdiction over a member of a force or of a civilian component in relation to offences solely against the property or security of that State, or offences solely against the person or property of another member of the force or civilian component of that State or of a dependent;

offences arising out of any act or omission done in the performance of official duty.

In the case of any other offence the authorities of the receiving State shall have the primary right to exercise jurisdiction.

If the State having the primary right decides not to exercise jurisdiction, it shall notify the authorities of the other State as soon as practicable. The authorities of the State having the primary right shall give sympathetic consideration to a request from the authorities of the other State for a waiver of its right in cases where that other state considers such waiver to be of particular importance.

the proceedings against him shall be instituted with the minimum of delay.

{K}Article 43 Immunity from jurisdiction 1.

Consular officers and consular employees shall not be amenable to the jurisdiction of the judicial or administrative authorities of the receiving State in respect of acts performed in the exercise of consular functions. 2.The provisions of paragraph 1 of this article shall not, however, apply in respect of a civil action either: 18 (a) arising out of a contract concluded by a consular officer or a consular employee in which he did not contract expressly or impliedly as an agent of the sending State; or (b) by a third party for damage arising from an accident in the receiving State caused by a vehicle, vessel or aircraft.

{K} Article 44 Liability to give evidence 1.

Members of a consular post may be called upon to attend as witnesses in the course of judicial or administrative proceedings. A consular employee or a member of the service staff shall not, except in the cases mentioned in paragraph 3 of this article, decline to give evidence. If a consular officer should decline to do so, no coercive measure or penalty may be applied to him. 2.The authority requiring the evidence of a consular officer shall avoid interference with the performance of his functions. It may, when possible, take such evidence at his residence or at the consular post or accept a statement from him in writing. 3.Members of a consular post are under no obligation to give evidence concerning matters connected with the exercise of their functions or to produce official correspondence and documents relating thereto. They are also entitled to decline to give evidence as expert witnesses with regard to the law of the sending State.

The foregoing provisions of this Article shall not imply any right for the military authorities of the sending State to exercise jurisdiction over persons who are nationals of or ordinarily resident in the receiving State, unless they are members of the force of the sending State.

The authorities of the receiving and sending states shall assist each other in the arrest of members of a force or civilian component or their dependents in the territory of the receiving State and in handing them over to the authority which is to exercise jurisdiction in accordance with the above provisions.

The authorities of the receiving State shall notify promptly the military authorities of the sending State of the arrest of any member of a force or civilian component or a dependent.

The custody of an accused member of a force or civilian component over whom the receiving state is to exercise jurisdiction shall, if he is in the hands of the sending State, remain with that State until he is charged by the receiving State.

The authorities of the receiving and sending States shall assist each other in the carrying out of all necessary investigations into offences, and in the collection and production of evidence, including the seizure and, in proper cases, the handing over of objects connected with an offence. The handing over of such objects may, however, be made subject to their return within the time specified by the authority delivering them.

The authorities of the Contracting parties shall notify one another of the disposition of all cases in which there are concurrent rights to exercise jurisdiction.

Article 32 {Waiving immunity}

1. The immunity from jurisdiction of diplomatic agents and of persons enjoying immunity under article 37 may be waived by the sending State.

2. Waiver must always be express.

3. The initiation of proceedings by a diplomatic agent or by a person enjoying immunity from jurisdiction under article 37 shall preclude him from invoking immunity from jurisdiction in respect of any counterclaim directly connected with the principal claim.

4. Waiver of immunity from jurisdiction in respect of civil or administrative proceedings shall not be held to imply waiver of immunity in respect of the execution of the judgement, for which a separate waiver shall be necessary.

A death sentence shall not be carried out in the receiving State by the authorities of the sending State if the legislation of the receiving state does not provide for such punishment in a similar case.

The authorities of the receiving State shall give sympathetic consideration to a request from the authorities of the sending State for assistance in carrying out a sentence of imprisonment pronounced by the authorities of the sending State under the provision of this Article within the territory of the receiving State.

Where an accused has been tried in accordance with the provisions of this Article by the authorities of one Contracting Party and has been acquitted, or has been convicted and is serving, or has served, his sentence or has been pardoned, he may not be tried again for the same offence within the same territory by the authorities of another Contracting Party. However, nothing in this paragraph shall prevent the military authorities of the sending State from trying a member of its force for any violation of rules of discipline arising from an act or omission which constituted an offence for which he was tried by the authorities of another Contracting Party. Whenever a member of a force or civilian component of a dependent is prosecuted under the jurisdiction of a receiving State he shall be entitled:

to a prompt and speedy trial;

to be informed, in advance of trial, of the specific charge or charges made against him; to be confronted with the witnesses against him;

to have compulsory process for obtaining witnesses in his favour, if they are within the jurisdiction of the receiving State;

to have legal representation of his own choice for his defence or to have free or assisted legal representation under the conditions prevailing for the time being in the receiving State;

	<p>if he considers it necessary, to have the services of a competent interpreter; and to communicate with a representative of the Government of the sending State and when the rules of the court permit, to have such a representative present at his trial.</p> <p>Regularly constituted military units or formations of a force shall have the right to police any camps, establishment or other premises which they occupy as the result of an agreement with the receiving State. The military police of the force may take all appropriate measures to ensure the maintenance of order and security on such premises.</p> <p>Outside these premises, such military police shall be employed only subject to arrangements with the authorities of the receiving State and in liaison with those authorities, and in so far as such employment is necessary to maintain discipline and order among the members of the force.</p> <p>Each Contracting Party shall seek such legislation as it deems necessary to ensure the adequate security and protection within its territory of installations, equipment, property, records and official information of other Contracting Parties, and the punishment of persons who may contravene laws enacted for that purpose.</p>
--	--

<p>ЗАКОН ЗА ПРЕКРШОЦИТЕ Сл. весник на Р. Македонија бр.62/06 од 22.05.2006 година</p>	<p>ЗАКОН ЗА КРИВИЧНАТА ПОСТАПКА („Службен весник на Република Македонија“ бр.150/2010 и 100/2012)</p>
<p>Имунитет</p> <p>Член 56 Прекршочна постапка нема да се води против лице кое ужива дипломатски имунитет.</p> <p>Пресуда со која обвинетиот се ослободува</p> <p>Член 119 Пресуда со која обвинетиот се ослободува од одговорност ќе се донесе, ако: 1) ... 8) обвинетиот ужива дипломатски имунитет; ...</p>	<p>Член 128, Место на достава на писмената (1) Органот што го изготвил писменото го доставува до лицето за кое е испратено (примател) (...)(7) На лицата кои уживаат дипломатски имунитет во Република Македонија, ако меѓународните договори ратификувани согласно со Уставот на Република Македонија не определуваат поинаку, доставувањето се врши преку Министерството за надворешни работи.</p> <p>Член 402, Одбивателна пресуда Пресуда со која се одбива обвинението судот ќе изрече, ако: (...) 6) (...), или ако постојат други околности што го исклучуваат кривичното гонење.</p> <p>Член 403, Ослободителна пресуда Пресуда со која обвинетиот се ослободува од обвинението судот ќе изрече, ако: (...) 2) има околности што ја исклучуваат кривичната одговорност и (...)</p>

<p>Vienna Conventions on Diplomatic Relations (1961)</p>	<p>УСТАВОТ</p>
<p>[3] Believing that an international convention on diplomatic intercourse, privileges and immunities would contribute to the development of friendly relations among nations, irrespective of their differing constitutional and social systems,</p> <p>[4]Realizing that the purpose of such privileges and immunities is not to benefit individuals but to ensure the efficient performance of the functions of diplomatic missions as representing States,</p> <p>[5]Affirming that the rules of customary international law should continue to govern questions not expressly regulated by the provisions of the present Convention.</p> <p>Article 41</p> <p>1. Without prejudice to their privileges and immunities, it is the duty of all persons enjoying such privileges and immunities to respect the laws and regulations of the receiving State. They also have a duty not to interfere in the internal affairs of that State.</p>	<p>Гл. 6 МЕЃУНАРОДНИ ОДНОСИ</p> <p>Член 118(1)</p> <p>Меѓународните договори што се ратификувани во согласност со Уставот се дел од внатрешниот правен поредок и не можат да се менуваат со закон.</p>

Дејан ВЕЛКОВСКИ,
Директор за политичко-безбедносна соработка во МНР

ПАТОТ ДО НАТО И ПО НЕГО – ГЛЕДАЊЕ ОД ЕДНА ДИСТАНЦА

Повеќе од осумнаесет години инвестиции во нашите европски и евро-атлантски интеграции се причина за фалење, или можеби не. Сепак, долгогодишните напори за наша европска и евро-атлантска интеграција, проследени со потребата од сериозни реформи и транзиции, направија да се промениме сите ние и нашето општество во целина. Оваа трансформација доведе и до нашата свесност за потребата од решавање на проблемите кои долго време не држеа во место, практично како маратонец што трча во место на спортска трака и не остварил никакво растојание. Тука пред се' мислам на исчекорот во соработката со двата големи и стратешко значајни соседи, со кои деновиве отвораме чекор по чекор нови поглавја во наша соработка.

Овој пристап секако ни ги отвори и вратите на Алијансата, кои всушност беа отворени до пола, согласно одлуките од самитот на НАТО во Букурешт во 2008 година, но заклучени со безбедносно ланче-кое беше именувано како “потреба од градење на добрососедски односи”. И како што знаеме маратонски, ни требаа десетина години по 2008 година да најдеме начин како да се отвори тоа безбедносно ланче за да можеме да влеземе во НАТО.

Решенијата, тешки и навидум нерешливи, со многу труд, напори работа и компромиси се најдоа. Едното решение се вика Договор за добрососедство, пријателство и соработка, а другото неформално или народски, но и меѓународно познато, како Договорот од Преспа/Нивици. Маратонецот конечно скокна од спортската трака и излезе на патеката по која трчаат мнозинството земји и веќе ги минува првите чекори кон целта.

Па така резултатот е очигледен. Веќе на самитот на НАТО во Брисел, од 11-12 јули, 2018г., земјите членки на НАТО изразувајќи задоволство од постигнатиот напредок, ја поканија нашата земја да ги отпочне пристапните разговори со Алијансата. Веќе во октомври истата година, успешно ги завршивме пристапните разговори со Алијансата. На 6 февруари 2019г., земјите членки на НАТО на состанокот на Северно атлантскиот совет, во присуство на делегација од нашата земја, го потпишаа Пристапниот протокол. Со овој чин, практично земјата се стекна со статус на поканета земја, која ќе биде во ова својство до завршување на процесот

на ратификација. Иако согласно дадената рамка од пристапниот процес процесот на ратификација е предвидено да биде звршен за првиот квартал на 2020 година, наша желба и очекувања се овој процес да биде заокружен до состанокот на лидерите на НАТО закажан за декември оваа година во Лондон.

Сега се поставува прашањето, Дали по ова ќе застанеме? Дали е ова целта и што откако ќе стигнеме до неа? Одговорот е, секако не! Практично сето она за што досега сме се подготвувале изминатите дваесетина години треба да го спроведеме, имплементираме и унапредиме. Нашата земја треба да погледне во сопствените капацитети и можности и со тоа да промовира сопствена “апликација на додадена вредност” која ќе ја понуди на останатите сојузници во НАТО и што е најважно ќе биде корисна за нас, нашето регионално опкружување, Европа и евро-атлантската област. Визијата за тоа каде одиме и што сакаме конечно ја дефиниравме. Капацитетите и знаењето ги имаме, физичката подготвеност не држи, потребно е да испорачуваме. Тоа ќе биде добро за нашите граѓани, нашата безбедност, но и можноста за отворање перспективи, есенцијално важни за постигнување на сопствениот безбедносен и цивилизациски напредок.

ПЕДЕСЕТ ГОДИНИ ОД ОСНОВАЊЕТО И РАБОТАТА НА ДИПЛОМАТСКАТА СЛУЖБА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Почетоци и развој до осамостојувањето на државата и потоа

Оваа година се навршуваат педесет години од формирањето на органот (телото) кој беше зародиш на дипломатската служба на нашата земја. Имено, токму пред 50 години (април 1969 година) беше формирано Бирото за односи со странство на Извршниот совет на СР Македонија. На ангажирањето на овој орган му претходеше работа на други стручни служби при тогашниот Извршен совет на Собранието, кои подготвуваа материјали за потребите на органите и организациите, кои тогаш имаа надлежност во односите со странство. Прва таква служба е Бирото за документација.

Одбележувањето на овој значаен јубилеј на македонската дипломатска служба е повод накусо да се прераскаже историјатот на оваа служба од нејзините почетоци до формирањето на Министерството за надворешни работи по осамостојувањето на нашата држава и потоа до денешни дни. Во редовите кои следуваат ќе се раскаже „таа приказна“ заради сегашноста и иднината на оваа служба. Дипломатскиот клуб од Скопје, кој функционира како невладинска организација, си зеде за обврска да придонесе за поставување на некои основи кои ќе можат да послужат за натамошна обработка на ова прашање, со цел во иднина да се напише и комплетната историја на дипломатската служба на Република Македонија, односно на Република Северна Македонија.

1. Развој на идејата за следење на настаниите од надворешно-политички карактер во Социјалистичка Република Македонија пред формирањето на Бирото за документација

До шеесетите години од минатиот век републиките во југословенската федерација немаа надлежност во областа на надворешната политика на Југославија. Сите работи беа вршени преку Сојузниот секретаријат за надворешни работи. Некои информации од

интерес за Република Македонија беа доставувани преку овој државен секретаријат, преку органите на Сојузот на комунистите од Белград или од претставници од Македонија, кои како членови во одделни сојузни или републички делегации патуваа во другите земји. Во тоа време Македонија се интересираше за нашите граѓани, кои како иселеници живеат во САД, Канада и Австралија и како наши сонародници во другите земји, како и за македонското малцинство во Албанија, Грција и Бугарија. Посебен интерес имаше и за Македонците кои по граѓанската војна во Грција беа протерани од Егејска Македонија и живееја во источните земји. Врските со сонародниците беа одржувани и преку Матицата на иселениците и преку контакти воспоставувани со посети на одделни раководители од Република Македонија, кои по разни основи патуваа во земјите каде живее македонското иселеништво. Интерес беше пројавуван и за работниците на привремена работа во странство, кои во шеесеттите години масовно почнаа да заминуваат на работа во европските земји.

Во 1960 година во Извршниот совет на СР Македонија беше формирана служба – Биро за документација – со задача да ги следи и проучува односите со соседните земји, прашањата и проблемите сврзани со нашето национално малцинство во Грција и Бугарија и на националните малцинства во светот, како и прашањата и проблемите на нашата емиграција. Врз основа на одредени информации и податоци, кои ги добиваше од разни извори, Бирото за документација за потребите на Извршниот совет и на други органи и организации изработуваше прегледи, анализи, елаборати и др., предлагаше ставови и мислења во врска со проблемите кои произлегуваа од односите на федерацијата со соседните земји, од положбата на нашите национални малцинства и од настаните во редовите на нашето иселеништво, кои најнепосредно се одразуваа врз СР Македонија. Во тогашниот деловник на Извршниот совет било предвидено Бирото за документација да врши аналитичко-стручни работи за потребите на Советот.

За извршување на работите од својата надлежност Бирото користело повеќе извори за информации: дневниот и периодичниот печат и публицистиката на соседните земји и емиграцијата; домашниот печат и публицистиката; извештаите од разни органи и организации кои реализирале одредени односи утврдени со меѓународни акти; материјали кои ги даставувал тогашниот Државен секретаријат за надворешни работи на Федерацијата и друго. Бирото било организирано во шест сектори и издавало два билтена: Преглед на пишувањето на печатот на соседните земји и емиграцијата (неделно) и Билтен со информации од строго доверлив карактер (месечно).

Со Бирото за документација раководел Димитар Колемишевски – Тени. Први соработници во Бирото беа: Ванчо Апостолски, Ванчо Андонов, Иван Тошевски-Вања, Васко Христовски и Ванѓа Чашуле. Подоцна кон оваа група специјалисти се приклучија и други обучени кадри (Нада Пановска, Тони Саздовски и Ѓорѓи Илиевски-Џони). Во работата на Бирото беа ангажирани и преведувачи од грчки јазик (Милтијадис Количевски) и од бугарски јазик (Елена Бражанска). Тука може да се види дека работела и Мица Тунтева, како и техничкиот персонал: Весна Јосифовска мажена Ацева и Бранка Минчева. Кон крајот на шеесетите години во Бирото на работа биле примени и Најден Настев и Младен Милошевски. За сето тоа време ова Биро за документација било сместено во зградата на Собранието.

Ова Биро за документација ја интензивирало својата работа со приемот на нови кадри. Тоа изготвувало редовни информации за раководството на државата, следејќи сè што било од интерес за Републиката во односите со странство. Во документите кои Лазар

Колишевски ги предал во Архивот на МАНУ можеме да најдеме повеќе материјали што ги изготвило ова Биро за документација. Во еден од тие документи (од 10 февруари 1962 година), насловен како Информацџа, се зборува за работата на Постојаната комисија за пограничен промет. Зачуван е и син плик со кој била доставена оваа информацџа и на која постои штембил со наслов „Биро за документација“, потоа името на примателот (Лазар Колишевски) и ознаките Строго доверливо, лично и од страна на косо со ракописни букви „итно“. Од ова може да се заклучи дека раководството на Република Македонија преку ова Биро за документација редовно било информирано за настани од надворешно-политички карактер за кои постоел интерес во Републиката.

2. *Формирање на Бирото за односи со странство со закон во 1969 година.*

Според еден документ од 1967 година, најден во архивата на Министерството за надворешни работи, во таа година бил даден предлог за трансформација на Бирото за документација во Секретаријат за односи со странство. Притоа било наведено дека работите и задачите што ги обавувало Бирото, нивниот обем и содржина, нејзината функција и поставеност како служба на Извршниот совет укажувале на тоа дека тогашната организација и името што го носела службата – Биро за документација – повеќе не одговарале на тогашните барања и задачи. Ова до толку повеќе што во тоа време социјалистичките републики сè повеќе, во согласност со новиот сојузен Устав, сè поактивно почнале да учествуваат во креирањето на надворешната политика на тогашна Југославија, посебно за односите со регионите во светот, за кои тие посебно се интересирале. Се предлагало проширување и поинакво поставување на службата во ИС на Собранието на СРМ за односите со странство со цел да се овозможи поцелосно и поквалитетно согледување на прашањата и проблемите што произлегувале од тогашните односи на Федерацијата со соседните и другите земји и од посебниот интерес на Македонија за положбата на нашите национални малцинства во Бугарија и Грција и на нашето иселеништво воопшто.

Поради гореизнесеното се предлагало да се формира Секретаријат за односи со странство на ИС на СРМ, како стручна служба на Извршниот совет, која ќе врши определени стручни работи за потребите на Собранието (Комисија за надворешни работи) и за Извршниот совет.

Во предлогот биле наведени и работите од делокругот на овој орган кој би бил место каде ќе се формулираат предлози врз основа на кои ќе се гради политиката на Македонија во надворешната политика на тогашна Југославија.

Не се познати причините зошто тогаш (1967 година) не бил прифатен овој предлог. Наместо Секретаријат, било одлучено Бирото за документација да се трансформира во Биро за односи со странство.

Значи, во почетокот на 1969 година веќе работело Бирото за односи со странство. Тоа го констатираме од еден материјал испратен за разгледување во Комисијата за прашања на односите со странство при Собранието на Социјалистичка Република Македонија. Во приложената страница кон материјалот стои напомена: „Материјалов што ви го доставуваме се испраќа на ваше користење и не треба да се враќа - Биро за односи со странство на Извршниот совет на СРМ“. Овој материјал, како строго доверлив и само за лична употреба, во вид на информацџа се појавува и во мај 1969 година (13.5.1969) под истото име на органот кој го изработил „ИС на Собранието на СРМ – Биро за односи со

странство“. Од ова може да се заклучи дека споменатото Биро за односи со странство функционираше во рамките на Извршниот совет како стручна служба и пред да биде формирано со закон. Во февруари 1969 година како советници на Извршниот совет, кои биле распоредени на работа во Бирото, биле именувани Васко Христовски, кој веќе бил вработен во Бирото за документација, како и Ванчо Андонов и Петар Чокревски, кои во тоа време се вратија од конзуларна работа во странство.

Официјално Бирото за односи со странство е формирано со измена на Законот за организацијата и работењето на Извршниот совет објавен во Службен весник на СРМ од 30 април 1969 година. Указот за законот е потпишан на 26.4.1969 г. од страна на Никола Минчев, претседател на Собранието на СРМ.. Формирањето на овој орган за односи со странство во рамките на тогашниот Извршен совет на Собранието на СРМ е земено како почеток на функционирање на посебна служба во Република Македонија, која почнала да работи за прашања од надворешно-политички карактер. Оттука и како датум за раѓањето на македонската дипломатска служба е земен датумот 29.4.1969 година

На 7 мај 1969 година за секретар на Бирото за односи со странство бил именуван Димитар Колемишевски-Тени, кој како потсекретар во Извршниот совет и дотогаш ги водел работите во Бирото за документација. Една од неговите први активности во новата функција била да посети некои источно-европски земји (јули 1969 година) и да разговара во амбасадите на ФНРЈ во Москва, Варшава, Прага, Будимпешта и Букурешт. Целта била да се согледа работата на овие југословенски амбасади во средините каде има бегалци од Егејска Македонија. Во текот на неговите средби тој ги изнесувал политиката и ставовите на Извршниот совет на СР Македонија во поглед на вселувањето на овие лица во СР Македонија

Република Македонија генерално во тие шеесетти години од минатиот век (но и пред тоа) била задоволително застапувана во Државниот (подоцна Сојузниот) секретаријат за надворешни работи и во југословенските ДКП со некаков процент од 7% на највисоко ниво (амбасадори и генерални конзули). Со другиот, понизок кадар, ситуацијата не била добра.

Инаку, во Сојузниот секретаријат за надворешни работи беа упатувани наши кадри, кои по определен број години поминати во овој сојузен орган, заминуваа на определени дипломатски функции во странство претставувајќи ја Југославија. Во такви околности Македонија беше заинтересирана да добие амбасадорски или дипломатски места во Грција, Бугарија, Канада, САД, Австралија, Германија, Шведска, Албанија и уште неколку држави. Покрај амбасадорите и генералните конзули, кои од Белград беа упатувани во странство, во шеесетите години започна и нова практика според која во југословенските ДКП-а беа упатувани и кадри од Македонија кои, по проведен мандат од 4 години во странство, се враќаа во органите во Републиката.

3. Прераснување на Бирото за односи со странство во Секретаријат за односи со странство

Бирото за односи со странство (есента 1969 г.) прерасна во Секретаријат за односи со странство. Негов секретар до крајот на 1971 година беше Димитар Колемишевски-Тени. Откако тој замина на дипломатска служба во Истанбул, определен период вршител на работите беше потсекретарот Васко Христовски. Во јануари 1972 година за секретар на Секретаријатот беше избран Благоја Михов, кој оваа функција ја вршеше до август 1974 година, кога замина за генерален конзул на СФРЈ во Братислава. Во текот

на неговата работа како секретар, службата се прошируваше и добиваше нови задачи. Во тоа време како технички персонал на работа во Секретаријатот се примени Славица Арминовска-Матовска, Нацка Стаменковска-Огненовска, Менка Андонова-Шундовска, Петко Зенговски и Марика Џамбазова – Михова, како и Костадинка (Динка) Лембанова (преведувач од грчки јазик). Исто така на работа бил примен и Димитар Башевски (кој по една година повторно се вратил на работа во весникот „Нова Македонија“). Во април 1972 година во овој Секретаријат се примени како приправници: Миомир Ристовски, Јордан Веселинов и Михаил Стефанов. Истата година есента 1973 година во Секретаријатот како приправници, (пред заминување на работа во ССНР), работеа Благој Зашов (остана на работа во Секретаријатот и по завршувањето на приправничкиот стаж) и Андон Мојсов (замина на работа во Неготино). Во 1974 година на работа во Секретаријатот беа примени советниците Наум Начевски (во март дојде од весникот „Нова Македонија“), Трајан Петровски (во април дојде од Железничкото транспортно претпријатие), Ахил Тунтев (од Македонската радио-телевизија) и Најден Настев (се врати од должноста во Туристичкиот сојуз на Југославија во Париз).

По заминувањето на Благој Михов во Братислава, за вршител на должноста секретар до 31 март 1975 година беше поставен Васко Христовски.

Во 1975 година (31 март) за секретар на Секретаријатот беше избран Томислав Симошки, дотогашен генерален конзул на СФРЈ во Торонто. Со неговото доаѓање на чело на Секретаријатот, овој орган почна нагло да се развива. Таа година беа примени: Лина Огненова, Ленче Митевска-Аврамова, Огнена Никулска, Фердана Елмазовиќ, Лилјана Наумова-Марчетиќ, Зоран Ковачевски, Милка Долгова, а од техничкиот персонал: Љубица Василевска, Славица Крстевска-Станковска, Петранка Ананиева-Дуковска и Загорка Стојановиќ.

Следната 1976 година беа примени: Ристо Шанев (се врати од работа во Конзулатот на СФРЈ во Франкфурт), Вера Мојсова-Плазибат, Драган Јањатов и Јошко Станковиќ, а од техничкиот персонал: Ристо Аврамовски и Симка Исаковска. Беше примен и преведувач за албански јазик – Хаки Имери.

Во октомври 1976 година беше формиран Уред за документација (Сл.весник на СРМ

Колегиите од Републичкиот секретаријат, на дочек на новата 1986 година

бр. 34/76). За директор на Уредот беше именуван Иван Тошевски. Дел од вработените од Секретаријатот за односи со странство на 1.7.1979 година преминаа на работа во Уредот. Десет години подоцна Уредот за документација беше укинат и вработените преминаа во Републичкиот комитет за меѓународни односи.

Во 1977 година во Секретаријатот беа примени Љупчо Арсовски на конкурс за помлад стручен соработник и Димитар Стаменков за работа во правната служба.

По донесувањето на уставот на СФРЈ и Уставот на Социјалистичка Република Македонија, улогата на Републиката во меѓународните односи се зголеми. Таа, заедно со другите републики, почна да учествува во утврдувањето и спроведувањето на надворешната политика на СФРЈ, како и да остварува директна политичка, економска и друг вид на соработка со странство. Исто така, СР Македонија продолжи да се грижи за македонското малцинство во соседните земји, за работниците на работа во странство, како и за македонското иселеништво. Надлежностите во надворешната политика во Републиката се вршеа преку Собранието на СРМ, Претседателството на СРМ, Извршниот совет на Собранието на СРМ и преку соодветните органи и комисии. За успешна работа на надлежните органи на Републиката во односите со странство беше потребна служба, орган кој подготвува материјали врз база на редовно следење и проучување на прашањата од надворешната политика. Во тоа време таков орган беше Секретаријатот за односи со странство.

4. Преименување на Секретаријатот за односи со странство во Републички секретаријат за меѓународни односи

Со Законот за републичките органи на управата (Службен весник на СРМ, бр. 15 од 18.4.1978 година, чл. 43) Секретаријатот за односи со странство прерасна во Републички секретаријат за меѓународни односи, а Томислав Симоски, како републички секретар, стана член на Извршниот совет.

Во 1978 година на работа во РСМО беа примени: Гордана Мишковска, Стојан Руменовски и Костадин Дораковски. Како технички персонал беа примени Љубица Јанковска, Билјана Наумова-Гавриќ и Митре Анчевски.

Во 1979 година на работа во РКМО беа примени: Салим Керими, Владимир Чупевски, Владимир Ортаковски, Ангел Иванов, Веска Сотировска, Димитар Бидиков, Васил Панов (се врати од ГК на СФРЈ во Торонто), Снежана Трифуновска, Трајче Илиевски и Петар Наковски.

Во 1980 година на работа во РКМО беа примени: Љубен Србијанко, Ристо Блажевски, Огнен Малевски и Сашко Тодоровски

Во 1981 година на работа беа примени: Лилјана Станковска, Сашо Бражански, Вера Чугановска и Симо Ефтимов, а за технички персонал: Пецо Јовановски и Спасе Симоновски.

5. Преименување на Републичкиот секретаријат за меѓународни односи во Републички комитет за меѓународни односи

Со Законот за републичките органи на управата (Службен весник на СРМ бр. 13 од 25 март 1982 г.) се изврши трансформација на дотогашниот Републички секретаријат во Републички комитет. Тоа беше последица на она што се случуваше во другите републики, каде порано веќе беа трансформирани органите на републиката управа (освен четирите најважни органи кои се сметаа за државни) во комитети. За да се согледа како

функционираат републичките комитети за меѓународна соработка во другите републики (Хрватска, Словенија, Црна Гора) од РКМО беа испратени функционери на лице место да го видат функционирањето на тамошните органи за соработка со странство.

Оваа трансформација од секретаријат во комитет беше направена со идеја на внатрешен план да се организира учество на повеќе чинители кои имаат допирни точки со странство и да се координира нивната работа. Инаку, во тој мандат на 28 април 1982 година беше избран нов состав на Извршниот совет, а како негов член беше избран Томислав Симоски, со функција претседател на Републичкиот комитет за меѓународни односи.

Искуството од работата на органите во Републиката како колегијални тела во четирите години од нивното постоење се покажа како неуспешно. Затоа веќе по првиот мандат и РКМО си ја врати својата поранешна физиономија и почна да дејствува како државен орган во областа на односите со странство. Таков ќе остане и по 1990 година кога настанаа големи промени во југословенската федерација и се подготвуваше терен за осамостојување на републиките и нивно дејствување кон странство како вистински министерства, кои се директни учесници во односите со странство.

Во 1982 година во РКМО се вработи Никола Тодорчевски.

6. Преименување на Републичкиот комитет за меѓународни односи во Републички секретаријат за односи со странство

Со Законот за републичките органи на управата (Сл. весник на РМ, бр. 20/88 од 13.6.1988 г.) дојде до спојување на двата органи за односи со странство, кои ја покриваа политичката и економската сфера. Со член 26 од овој Закон престана да работи Републичкиот комитет за економски односи со странство, а неговата надлежност и вработените преминаа во новиот орган Републички секретаријат за односи со странство.

За секретар на РСМО беше избран Милчо Балевски, кој по една година (март 1989) беше разрешен и за републички секретар беше избран Борис Рикаловски. Таквата негова функција траеше до 26 октомври 1990 година, кога беше разрешен заради однење на друга функција. До изборот на Влада на Република Македонија во март 1991 година со РСМО раководеше потсекретарот Александар Димитров.

7. Преименување на Републичкиот секретаријат за односи со странство во Министерството за односи со странство

Значи, како почеток на правното уредување на самостојната македонска дипломатија може да се земе Законот за органите на управата (Сл. весник бр.63/1990) со чијшто член 115 како орган на управа се воспоставува Министерството за односи со странство, со членот 118 се уредува неговиот делокруг на работа, а во предните и завршните одредби со член 233 ст. 1, дотогашниот Републички секретаријат за односи со странство се преименува во Министерство за односи со странство.

Со чл. 113 од Законот за органите на управата (Службен весник на РМ, бр. 40/1990) Републичкиот секретаријат беше преименуван во Министерство за односи со странство. На тој начин правата физиономија на државен орган за надворешни работи беше добиена есента 1990 година по првите парламентарни избори и донесувањето на Уставот на СР Македонија. Тоа можеше да се види и од местото што на овој орган му беше дадено во Законот за органите на управата. И ако во почетокот на неговото функционирање стануваше збор за помошен орган на Извршниот совет (Уред за документација, потоа Биро

за документација, па Секретаријат за односи со странство), потоа како државен орган со име Републички секретаријат за односи со странство, во 1990 година овој орган се искачи на четвртото место на ранг листата на државните органи по министерствата за народна одбрана, за внатрешни работи и за правосудство и управа. Тоа растење се вршеше во текот на триесет години (од 1960 до 1990 година) постепено со развојот на настаните во поранешна Југославија и со учество на бројни кадри кои се вградија во дипломатската служба на Република Македонија.

И покрај тоа што Македонија сè уште е во составот на тогашна Југославија, во која важеше сојузниот Закон за надворешни работи, според кој републиките имаа мошне ограничена улога, значајно за обележување е тоа што на новоформираното министерството „пошироко“ му се определува делокругот на неговите активности, кои се однесуваат на Републиката. Непостојењето на сопствена дипломатско - конзуларна мрежа de facto значеше дека за некакви посериозни активности не можеше да стане збор, бидејќи легитимни органи за меѓународното претставување беа дипломатско - конзуларните претставништва коишто беа раководени од Сојузниот секретаријат за надворешни работи во Белград.

Почетокот на деведесетите години е преломен период во работата на органот за односи со странство во Републиката.

По прогласувањето на македонската независност во 1991 година, Министерството за односи со странство ги започна своите активности без донесување на посебен закон за надворешни работи, односно истите ги вршеше врз основа на интерни правилници и упатства за работа, како и со примена на меѓународното право (дипломатското и конзуларното). Во одредбите од Законот за органите на управата од 1990 год., меѓу другото, отсутствуваше и делот за организирање и раководење со дипломатската мрежа, а самиот назив Министерство за односи со странство не соодветствуваше со настанатите општествено - политички промени.

И во такви околности Министерството ја подготви документацијата што се дстави до за Бадинтеровата комисија на Европската заедница, која требаше да утврди дали Република Македонија ги исполнува условите да биде признаена од Европската заедница како независна држава. Се работеше и на документи кои ги усвои Собранието на СР Македонија за независност и сувереност на нашата веќе самостојна држава пред нејзиното пошироко меѓународно признавање.

Треба да се нагласи дека во Белград во Сојузниот секретаријат за надворешни работи и во југословенските амбасади и конзулати работеа кадри од Македонија, постојано вработени или заминати од Републиката на четиригодишен мандат. Сите тие по осамостојувањето на нашата земја ќе бидат столбот на дипломатската служба која, заедно со политичкото раководство, ќе успее Република Македонија да ја изгради како меѓународен субјект признаен на меѓународен план. Меѓу тие кадри ќе израснат и првите дипломатски репрезенти на Република Македонија во странство (првите амбасадори, првите генерални конзули, советници, конзули, вице конзули и други функционери).

Првите дипломати на Република Македонија во странство со статус на претставници испратени на работа во странство (во 1992 и почетокот на 1993 година) беа: Виктор Габер (Албанија), Димитар Бидиков (Њујорк), Билјана Тасевска (Женева), Јован Теговски (Брисел), Петре Митев (Париз), Благој Зашов (Стразбур), Стојан Руменовски (Софија) итн. Првите македонски амбасадори беа Трајан Петровски (Анкара) и Димитар Мирчев (Љублана).

Годинава кога одбележуваме педесет години од раѓањето на македонската дипломатска служба треба да се потсетиме дека во неа се вградени заложбите на бројни македонски дипломати. Најголем дел од нив се во заслужена пензија, некои сè уште работат во Министерството за надворешни работи, но со пиетет да се сеќаваме на починатите колеги. Во овој текст поименично се споменати само оние кои беа први во дипломатската служба, оние кои го создаваа јадрото од кое ќе се развие една вистинска дипломатска служба на независна држава. Тогаш, кога тие како млади, но и постари, почнуваа да се занимаваат со односите на Републиката со странство (преку работа во ССНР или во Секретаријатот за односи со странство) немаа идеја дека независноста на македонската држава е на повидок. Тие ги застапуваа интересите на Македонија, како една од југословенските држави која се интересираше за меѓународната соработка, преку следење и проучување на прашањата од областа на надворешната политика, развивањето на соработката со организации на други држави, состојбите во нашето иселеништво и нашето национално малцинство во соседните земји. Нивна е заслугата за формирањето и работата на една вистинска дипломатска служба, како што е сега Министерството за надворешни работи кое одбележува педесет години од своето постоење.

Со изгласувањето на новиот Устав, воспоставувањето на дипломатско - конзуларните односи, донесувањето на одлуки за отворање на ДКП, како и предлагањето за именување на амбасадори и именување на шефови на конзуларни претставништва, се во надлежност на Владата (чл. 91 ст. 9,10 и 11).

8. Преименување на Министерството за односи со странство во Министерството за надворешни работи

Промените на оваа состојба настапија со Законот за измени и дополнување на Законот за органите на управата (Сл. весник бр.63/1994) со кои Министерството за односи со странство се преименува во Министерство за надворешни работи (чл. 23 т. 4), а се изврши и измена на членот 118, со што генерално беше дефиниран делокругот на работата на Министерството. Од особено значење беше тоа што за прв пат во изменетиот член, меѓу другото, беше пропишано следното: „Министерството за надворешни работи ги врши работите што се однесуваат на надворешните работи на Република Македонија; ја спроведува утврдената надворешна политика на Република Македонија; се грижи за воспоставување, развивање и координирање на односите, за претставување и афирмирање на Република Македонија во односите со други држави, меѓународни организации и тела, како и со други меѓународни организации и институции; ги организира и раководи дипломатските, конзуларните и други претставништва на Република Македонија; врши заштита на интересите на Републиката и нејзините државјани, правни и физички лица, во странство“.... и така натаму, со што, конечно, во рамките на еден акт конкретно се утврдија основните надлежности на МНР и неговата дипломатско - конзуларна мрежа.

И покрај извршените измени, работата на МНР и неговите претставништва се одвиваше според малубројни норми, како што беа соодветните членови на Уставот и со користење на одредбите од Законот за надворешни работи од надлежност на сојузните органи на управата и сојузните организации на поранешна СФРЈ (Службен лист број 56/81), а којшто во согласност со Уставниот закон за спроведување на Уставот на Република Македонија беше преземен како републички пропис, понатаму според членови од законите за државни службеници, за организација и работа на органите

на државната управа и за склучување, ратификација и извршување на меѓународни договори. Состојба, која не ги задоволуваше потребите за организирано вршење и извршување на надворешните работи на независна држава.

Посебен проблем претставуваше дефинирањето и современиот развој на централната служба во рамките на МНР од една, и надворешната служба, претставена преку дипломатските и конзуларните претставништва, од друга страна.

9. Правно регулирање на дипломатската служба

По 15 години од своето осамостојување, на предлог на МНР, во април 2006 год. Собранието на Република Македонија го донесе Законот за надворешни работи (ЗНР). Примената на ЗНР започна од 1 јануари 2007 год., период до кој требаше да бидат донесени подзаконските акти, пропишани во самиот Закон. Едновременно на сила беше и Законот за државни службеници (Сл. весник бр. 108/2005 год.).

Со донесувањето на ЗНР конечно се пристапи кон уредување на начинот и постапката за вршење на надворешните работи од органите на државната власт, надлежностите на органите на државната власт и органите на државната управа во креирањето, утврдувањето и спроведувањето на надворешната политика.

Од особено значење е утврдувањето на надлежноста, организацијата и работата на МНР која, како што веќе погоре беше споменато, не беше докрај дефинирана што создаваше одредени проблеми во надлежностите на министерството. Со ЗНР беше регулиран видот и постапката за отворање на дипломатски и конзуларни претставништва на Република Македонија, како и постапката за отворање на странски дипломатски и конзуларни претставништва во нашата држава. Во оваа насока, покрај функциите содржани во Виенската конвенција за дипломатски односи и Виенската конвенција за конзуларни односи, во членовите 26, 27, 28 и 29, од Законот, беа дефинирани останатите функции на дипломатско - конзуларните претставништва.

Законот ги дефинираше правата, должностите и одговорностите на дипломатско - конзуларните службеници во МНР и во ДКП, со што се изврши и уредување на внатрешната или централна служба и надворешната служба, односно дипломатско конзуларната мрежа.

Согласно на тоа, како организациони единици на Министерството беа утврдени директорат, сектор и одделение, за кои министерот донесува акт за организација и делокруг на работа, како и систематизација со која назначува директори од редот на највисоките дипломатско - конзуларни службеници кои ја организираат работата и раководат со директоратите во Министерството.

Како дипломатски претставништва што се составен дел на организацијата на МНР, со член 25 се утврдени: амбасада, постојана мисија при меѓународни организации, канцеларија за врски и специјална мисија.

Конзуларни претставништва се генерален конзулат, конзулат и конзуларна канцеларија. Работните места во Министерството и дипломатско - конзуларните претставништва се утврдуваат со актот за систематизација.

10. Недоволна ускладеност на Законот за државни службеници

Интенцијата на МНР, како предлагач на Законот за надворешни работи, беше тој да има две функции, *lex generalis* и *lex specialis*. Со првата функција се настојуваше да се пополнат и дефинираат дотогашните недоречености во организирањето и водењето на надворешните

работи, особено меѓу Претседателот на државата, Владата и Собранието. Нивниот судир на надлежности, посебно при предлагањето, именувањето и отповикувањето на шефовите на дипломатско конзуларните претставништва, предизвикуваше проблеми во нормалното функционирање на дипломатско - конзуларната мрежа на државата.

Од особено значење на ЗНР беше пропишаната определба за создавање на професионален дипломатски кадар. Тоа беше содржано во членот 36 со кој се регулираа условите и постапката за именување на амбасадори, чијшто ст. 2 гласеше: „Најмалку две третини од вкупниот број на амбасадори се именуваат од составот на дипломатско – конзуларните службеници со највисоки дипломатски звања во Министерството“.

На овој начин предлагачот на Законот се обиде да го постигне следното: а) Конечно да изврши канализирање на кадровската политика во МНР; б) Да го воспостави принципот на професионалност, нешто што порано или подоцна државата ќе мора да го спроведе, како што впрочем тоа го сторија и сите нови земји членки на ЕУ; и в) Да воспостави соодветен систем на кариера за вработените во МНР, што се гледа и од дадената можност за највисокото дипломатско звање да бидат избирани – именувани службениците од дипломатскиот и конзуларниот состав.

Втората функција на Законот беше да претставува и *lex specialis* во однос на правата и обврските на вработените во МНР, но не успеа да се наметне во целост и натаму МНР се среќава со проблеми при определувањето на статусот на дипломатско-конзуларните службеници, напредувањето и утврдувањето на дипломатско-конзуларните звања во МНР, па до систематизационата поставеност на Министерството. Причините за тоа се во недоволната опфатеност на спецификите на МНР во Законот за државни службеници (ЗДС).

Но, само по една година од неговото важење ЗНР доживеа мошне значајни измени со коишто се наруши етаблирањето на принципите на професионалност, системот на кариера, кадровска политика и тн. Имено, со Законот за изменување и дополнување на Законот за надворешни работи (Сл. весник бр. 107/2008) со членот 8 е извршена измена на членот 36 ст. 2 кој гласи: „Во ставот 2 зборовите: „две третини“ се заменуваат со зборовите: „една четвртина“, а зборот „највисоки“ се заменува со зборот „високи“.

Како резултат на овие измени, во дипломатско конзуларната мрежа на МНР дојде до драматична промена во дипломатскиот состав на ДКП. Од вкупно 56 амбасади, постојани мисии, генерални конзулати и канцеларии за врски, над 35 се раководени од страна на непрофесионални дипломати, на кои со завршувањето на мандатот им завршува и поврзаноста со МНР. Притоа именуваниите кандидати најчесто се со професии што немаат никакви допирни точки со меѓународната политика, односно со дипломатијата. Забележлив е и бројот на упатени дипломати на највисоки дипломатски позиции (*senior diplomats*), како ополномоштен министер, министер советник или советник, без претходно дипломатско искуство. Слична е ситуацијата и во рамките на МНР при поставувањето на државни службеници на раководни позиции, состојба овозможена со погоре споменатите измени во ЗНР.

Амбасадорот Виктор Габер во врска со оваа состојба во „Дипломатија и политика“ (Скопје, 2013) го изнесува следното: „Владата на Република Македонија по пат на јавен оглас во 2013 год. мобилизира кадри за позициите на 18 амбасадори и 3 генерални конзули во државите низ светот.... или се работи за натамошна концентрација на политичка моќ („преку ноќ“) во чувствителната сфера на изградба на професионална државна структура.

Оваа постапка за регрутирање на кадри во дипломатијата, непозната во стабилните демократски држави, воедно во втор план ги става надлежниот министер и шефот на државата. Првиот заради неговата улога во изградба на долгорочен систем на едукација на дипломатите (преку курсеви, испити, Дипломатска академија и сл.), а на вториот му се одзема можноста да учествува во процесот на донесување на одлука за овие највисоки места во дипломатијата. “ Се потенцира дека на овој начин се нарушува процесот на континуирано професионално оспособување на дипломатскиот кадар. Совладувањето на дипломатската методика и техника на работење во делот на политичката билатерала, мултилатералната, конзуларната проблематика и останатите сфери од дипломатската работа, претставува императив за создавање ефикасна дипломатија на мала држава, каква што е нашата земја. Совладувањето на техниките подразбира и оспособување на дипломатскиот кадар за примена на современите дипломатски методи, нешто што во изминатиот две децениски период е сè уште на почетни позиции.

11. Процеси на организационата усојавеност

МНР во изминатиот дваесет-годишен период доживеа петнаесетина измени во неговата организациона поставеност, односно систематизација. Честите промени во организационата структура (скоро на секоја година и пол) недвосмислено покажуваат дека измените немале никаква стабилизирачка или позитивна улога во службата за надворешни работи. Напротив, промените предизвикувале несигурност кај вработените за задржување на работните места, неосновани напредувања, проширување на поедини организациони единици или спуштање, односно нивно укинување, па повторно враќање.

Во најголем дел од правилниците отсутуваше доследна примена на функционалниот и географскиот принцип. Овде, секако, треба да се спомене и специфичноста на МНР која требаше да ја има со оглед на состојбата во која се најде Република Македонија од моментот на нејзиното осамостојување. Во отсуство на поголемо внимание во примената на организационата, функционалната, комуникациската, кадровската, па и раководната димензија од организационо-управен аспект, се појавија низа недостатоци кои директно влијаеја на квалитетот во извршувањето на работите од страна на МНР и неговата дипломатско - конзуларна мрежа.

Причините за ваквиот однос треба да се бараат во интересот за поголемо политичко влијание на партиите на власт врз администрацијата, особено врз раководниот кадар, како и доверувањето на оваа исклучително важна задача на работни групи, кои немаа доволно стручно знаење и искуство за нејзини квалитетно завршување. Особено загрижува фактот за спроведената кадровска партизација во последните неколку години. Отсуството на критериуми при приемот на нови кадри со потребните квалификации (несоодветна школска подготовка) за работа во МНР во еден долгорочен период ќе претставува изразит проблем во квалитетното функционирање на овој ресор. Ваквата состојба особено доаѓа до израз при упатувањето на овие кадри во ДКП.

Резултатот од тоа е непостоење на стабилна дипломатско- конзуларна мрежа, која ќе одговори на потребите на нашата држава, а воедно е соочена со неможноста да се наметне како значајна и респектабилна служба во општеството. Во секој случај, потребата од што поголема професионализација е услов кој ќе мора да биде исполнет согласно стандардите што важат во Европската унија. Оттука, секој чекор што во иднина ќе се превзема мора да оди во таа насока.

ТОМИСЛАВ СИМОСКИ

Републички секретар за меѓународни односи

Датумот 29 април, активните и поранешни дипломати во земјата секоја година го одбележуваат како Ден на професионалната македонска дипломатија. Токму годинава се навршуваат точно 50 години од формирањето на првата дипломатската служба во Република Македонија во далечната 1969 година. Овој значаен јубилеј годинава се совпаѓа и со 10 годишнината од формирањето на Дипломатскиот клуб Скопје, невладино здружение на граѓани кое во своите редови опфаќа околу шеесетина некогашни и сегашни дипломатски работници и кои деновиве заедно ги чествуваат овие ретки јубилеи.

Тоа е убав повод, сеќавајќи се на настаните од пред половина век, во овој 7 број на гласилото на Клубот ДИПЛОМАТСКИ ЛЕТОПИС, во специјалната новововедена рубрика Македонска дипломатска галерија, да ги запознаеме и потсетиме нашите редовни членови и почитувани читатели со личности од плејадата поранешни истакнати и заслужни македонски дипломати, кои со својата професионална работа и постигнувања оставиле впечатливи и неизбришливи траги во историјата на македонската дипломатија. Ни малку не е случајно што редакцијата одлучи да ја отвори оваа галерија со почитуваниот Томислав Симоски, познат македонски дипломат и висок републички функционер, еден од првите републички секретари за меѓународни односи и член на Извршниот совет на Република Македонија во два мандата, Томислав Симоски е роден во Битола на 18 јуни 1929 година во угледно граѓанско битолско семејство. Основно образование и гимназија завршува во родниот град, а во 1952 година во Белград ја завршува Високата школа за дипломатија и новинарство. Дипломирал со просечна оценка 9,69 како најдобар студент во својата генерација. По дипломирањето се враќа во Македонија и се вработува во стручните служби на Секретаријатот за внатрешни работи на Република Македонија. Паралелно со работата во РСВР, Томислав Симоски како член на Сојузот на комунистите на Македонија се занимава активно со општествена работа, редовно се огласува и објавува во тогашните македонски информативни гласила што не останува незабележано на општествено-политички план.

Набрѓу по земјотресот во 1963 година Симоски е избран за директор на Радио Скопје, должност на која останува сè до 1972 година, кога заминува на должноста југословенски генерален конзул во Торонто. Престојот во Канада е добра можност Симоски непосредно да се запознае и да навлезе во проблемите и сложените политички состојби на бројната

(1929-1987)

македонска дијаспора. Тој активно се вклучува во напорите за надминување на недоразбирањата меѓу многуте политички струи, влијанија и интереси меѓу македонските предвоени и повоени иселеници на северно-американскиот континент, карактеристични за тој период. Истрајно се залагаше да ги јакне, развива и унапредува врските на иселениците со нивната матична земја Социјалистичка Република Македонија, федерален дел на тогашна СФР Југославија.

Ова богато искуство, по завршувањето на неговиот дипломатски мандат во Канада во 1975 година, придонесе за негово назначување за претседател на Републичкиот комитет за меѓународни односи (РКМО) и за избор за член на Извршниот совет на СР Македонија. Во тоа својство Симоски даде непроценлив придонес во подготвувањето и реализирањето на серија на посети на делегации на СР Македонија во покраини и делови на

странски држави со кои Македонија воспостави директни односи и соработка: Емилија Ромања/Италија, Северна Рајна Вестфалија/СРГерманија, Џијангси/НРКина, Узбекистан/СССР, Дрезденската област/ДРГерманија, Тексас/САД... Со некои од нив СР Македонија потпиша и формални Договори за соработка, во кои како значаен дел беше вградена и конкретна размена на субјекти од двата ентитети на економски и на културен план.

Томислав Симоски, како раководител го красеа карактеристики на работлив, принципиелен и строг, но правичен претпоставен и омилен како човек, секогаш подготвен да даде совет и да помогне каде што треба. Ние што имавме чест и привилегија да работиме со него и да биде наш претпоставен (а потписникот на овие редови и во двете институции што ги раководеше „другарот Томислав“, Радио Скопје и РСМО), често имавме навика да ја парафразираме забелешката на рускиот критичар Белински за класикот на руската книжевност Николај Васиљевич Гогољ и да речеме: „Сите ние произлеговме од мантилот на Томислав“. За своите заслуги и придонес во работата и унапредувањето на дипломатската служба во Република Македонија и зацврстувањето на врските со нашите иселеници во светот, посебно во Америка и Австралија, беше наградуван и одликуван со бројни македонски, југословенски и највисоки странски одличја.

Томислав Симоски почина во 1987 година на возраст од 58 години, но остави зад себе бележита трага во македонската дипломатска служба и остана во трајно сеќавање на неговите другари и соработници.

Маргарет Тачер во Скопје

ПАТУВАЊЕ ЗА ПАМЕТЕЊЕ НА ПАТ ЗА ЦРНА ГОРА ПРЕКУ АЛБАНИЈА

Во пролетта 1985 година во Комитетот почна да се зборува за организирање посета на колегите од Црна Гора. Ѓорѓи Илиевски-Џони предложи да се обидеме да добиеме албански визи и на пат за Црна Гора да поминеме низ Албанија. Имаше и скептици дали ќе добиеме визи. Сепак се одлучи да се патува, добивме визи и во месец јуни со автобус тргнавме на пат за Црна Гора преку Албанија влегувајќи на граничниот премин Кафасан. Во групата што ја формиравме имаше околу 50 патници предводени од претседателот на Комитетот Томислав Симоски.

Албанските гранични органи беа известени за нашето доаѓање. Ни дадоа водич, кој се претстави како Бесник Шакири. На влегување пополнивме два формулара. Случајно со мене носев еден број од списанието НИН. Граничните органи побараа тоа да го внесам во формуларот. Багажот мораше секој да си го земе и да го покаже отворајќи ја торбата.

По напуштање на граничниот премин ја видов истата слика со широката порта на патот која се отвори повторно со шкрипење на катинарот. Покрај постојните бункери не можеше да се забележат нови.

Застанавме во Елбасан на кус одмор и потоа се упативме кон Тирана. Патот беше тесен и со дупки, иако целосно беше асфалтиран. Имаше проблем да ги претекнеме камионите и тракторите, зашто сите возеа по средината на патот. Нашиот возач мораше да труби. Имаше доста и велосипедисти и запрежни коњски коли.

По патот видовме како Албанците работат на полињата. Во рамничаркиот дел имаше и механизација, а во ридско-планинскиот дел жнеењето се одвиваше на рака со српови. Комбајните беа од постар тип, зашто сламата не ја врзуваа веднаш, туку ја оставаа по полето. Веројатно ја собираа со друга машина или рачно. По полињата можеше да се забележат и групи деца кои работеа. Веројатно беа на доброволна летна работа. Работниците по полето се разнесуваа со камиони или трактори. На прашањето што го упатив на нашиот преведувач, што ни го даде албанското МНР да не придружува по патот, колку комбајни има во државата одговорот беше симптоматичен: „Имаме колку што ни треба“.

По патот низ цела Албанија забележавме големи паноа со слики на Енвер Хоџа, како и пароли со кои се велича неговото дело.

На одење кон Тирана го посетивме и Драч. Беше јуни и годишните одмори веќе беа почнати. Изненадувачки имаше доста туристи во хотелите и синдикалните одморалишта. Не забележавме странски коли и автобуси, но имаше неколку коли со албански регистрации (Волво, Пежо) што беа паркирани пред хотелот Адриатику. Помислив дека вакви коли користат албанските раководители.

По плажата пред хотелот имаше големи бункери. Намената им била Албанците да ја бранат државата од напад од море. Беа во жална состојба.

Шетајќи зад хотелот „Адриатику“, при средбата со група мали Албанчиња им дадов знак и повикав едно да ми пријде. Кога дојде му понудив бомбони, но тоа горделиво одби и замина. По неколку минути ми пријдоа две деца и кога им дадов по едно бомбонче второто покажа и на она што пред малку ме одби и побара и за него едно бомбонче. Му дадов. Во истиот момент двете деца побегнаа, како да се плашеа од нешто. Колегата Јоцо Веселинов носеше камера и оваа сцена ја снимил.

Ручавме во хотелот Адриатику. Порачавме пиво. Немаше никаков вкус и го оставивме неиспиено. Не се сеќавам на епизодата што ја раскажува колегата Коста Дораковски во „Дипломатски летопис“ бр. 2/2016. Тој кажува дека некој од колегите порачал кока-кола и дека сите се насмеале, зашто во тоа време во Албанија не можеше да се замисли американски пијалак.

Во главниот албански град се сместивме во хотелот „Тирана“. Шетаваме по празните улици. Градските автобуси (најчесто дупли) беа дотраени, стари и нечисти. Ист случај беше и со такси-возилата. Се сликавме пред споменикот на Сталин. На фотографијата се повеќе колеги од економскиот дел на Комитетот: Иванчо Стефанов, Круме Ефтимовски, Јорго Туфа ...

Не забележавме дека некој не следи по улиците на главниот град. Курсот на динарот беше 1 лек за 4.000 динари. Претходната година беше 1:1.430. Платата на учител во тоа време беше 700 лека. Цените на производите беа: патлиџаните 2,40 лека; кромидот 2 лека, лебот од два килограми 5 лека. Книгите беа многу скапи. Во книжарниците насекаде ги имаше делата на Енвер Хоџа. Во една книжарница прашав за речникот на Беровски. Го немаше. Истото го направив и во Елбасан на враќање. И таму го немаше. Во хотелот Адриатику во Драч на рафтовите, покрај делата на Енвер Хоџа, ја имаше книгата „Титоисти“ преведена на повеќе јазици.

Утредента продолживме кон Црна Гора. Поминавме и низ градчето Круја, во кое има историски музеј чие проектирање го извршила ќерката на Енвер Хоџа. На излезот од Албанија цариникот ни бараше да платиме 6.000 леки такса за транзит. Одбивме велејќи дека реципрочно сме ослободени.

Во Црна Гора покрај Подгорица (тогаш се викаше Титоград), го посетивме и Цетиње. Тргнавме да се качуваме кон споменикот на Његош. Во последната група бев со Томислав Симовски. Другите веќе беа се качиле. По извесно време Симовски рече дека тој не може повеќе. Беше доста крупен и ја беше преценил својата кондиција. А требаше да се качуваме по 1.200 скалила. Се врати со Ристо возачот. Јас го продолжив качувањето. Подоцна, кога се симнавме, разбравме дека доживеал срцев удар и дека е во болница.

На враќање патот повторно не водеше преку Албанија. Овојпат застанавме само во Елбасан.

Тирана, јуни 1985 година

НА ПАТ ЗА ЦРНА ГОРА, ПРЕКУ АЛБАНИЈА

Во периодот меѓу 1979 и 1987 година организираниите стручни екскурзии на вработените на Републичкиот секретаријат за меѓународни односи (РСМО) во федералните единици на СФР Југославија и во одделни соседни земји станаа традиција. На овие екскурзии редовно ни се придружуваа и колегите од Републичкиот секретаријат за економски односи со странство (РКЕОС). Овие екскурзии се реализираа по покана на сродните институции на југословенските федерални единици. Првата таква екскурзија беше организирана и реализирана во мај 1979 година во СР Словенија. Во рамките на престојот во Словенија беше организирана и дводневна посета и на австриската покраина Коруска и градот Клагенфурт (Klagenfurt). Следеа посетите во Атина, Република Грција (во мај 1982 година), во Босна и Херцеговина (во јуни 1984 година), во Црна Гора (јуни 1985 година) и СР Србија и САП Војводина.

Слика: 1 - Атина, мај 1982 година, дел од учесниците на екскурзијата во Грција, со амбасадорот на СФРЈ во Атина, Трајко Трајковски

Екскурзијата во Црна Гора, покрај другото беше интересна бидејќи до Титоград (денешна Подгорица) пристигнавме преку НСР Албанија. Ова се случуваше само два месеца по смртта на Енвер Хоџа, во период на “срамежливото” отворање на Албанија кон светот. Се сеќавам, Амбасадата на НСР Албанија во Белград без многу размислување даде одобрение (групна виза) за околу 50-60 вработени од РКМО и РКЕОС. По добивањето на одобрението, на 27 јуни 1985 година, со два автобуса тргнавме за Тирана, поминувајќи преку градовите Прењас (Prenjasi), Либражд (Librazhdi) и

Елбасан (Elbasani). По пристигнувањето во Тирана (Tirana), околу пладне лубопитно го разгледавме центарот на овој град, каде што, покрај споменикот на Скендер бег (Skenderbeu), се наоѓаа дел од зградите каде што беа сместени неколку министерства (за одбрана, внатрешни работи, земјоделие, и др.). Глетката во центарот на Тирана беше многу по различна од она, на пример, на главните градови на југословенските републики - Белград, Загреб, Сарајево, Скопје и др. На Плоштадот “Skenderbeu“ можеше да се забележат 2-3 паркирани државни такси возила, неколку велосипеди, случајни минувачи и војници (стражари) пред сите државни институции. Дел од таквата глетка може да се забележи и на фотографијата, на која покрај нас тројцата - јас и моите драги колеги Бојан Димитров и Миомир Ристевски, се гледаат и два паркирани велосипеди и неколку случајни минувачи.

Слика: 2 - На фотографијата јас (десно), со колегиите Бојан Димитров (лево) и Миомир Ристевски (во средина), Тирана - НСР Албанија, јуни 1985 година

Во времето на режимот на Енвер Хоџа, во Албанија никој немаше ниту право, ниту пак можност да има приватно патничко возило.

По кусото разгледување на центарот на Тирана, заминавме во крајбрежниот град Драч (Durrësi), каде што во Хотелот “Adriatiku” (“Адриатику“) ручавме и се задржавме неколку часа.

Се сеќавам, албанскиот придружник Бесник Шаќири (Besnik Shaqiri), со кого јас се познавав од претхитниот мој престој во Албанија, есента 1979 година, кој инаку одлично го владееше српско-хрватскиот јазик, му пријде на Томислав Симовски и пренесувајќи му поздрави од тогашниот албански МНР Реис Малиле (Reis Malile), ја изнесе готовноста за исполнување на некои наши евентуални желби за време на еднодневниот престој во

Албанија.

Вечерта се вративме во Тирана, а следниот ден, по кусото задржување во градчето Круја (Kruja), каде што го разгледаме Музејот на Скендербег, тргнавме на пат за Црна Гора, преку Скадар (Shkodra), каде што се задржавме неколку часа.

Споредувајќи ги моите впечатоци од пред пет години, кога (во 1979 година) за прв пат престојував во Албанија, во градовите Елбасан, Тирана, Драч, Валона (Vlora) и Берат (Berat) не забележав скоро никакви промени. Моја тогашна констатација беше дека во изминатите 40 години, на стопански план, Албанија имаше постигнато мошне скромни резултати, и покрај огромните откажувања и трудот што секојдневно и макотрпно го вложуваа повеќе генерации албански граѓани. Најголемите достигнуања во тој период сметам дека беа забележани на културно-образовен план. Притоа, истовремено не треба да се забораваат злоделата и штетите што режимот на диктаторот Енвер Хоџа им ги нанесе пред сè на сопствените граѓани. Според роднина на авторот на книгата “Балкански клуч“, академикот Луан Старова (Luan Starova), состојбата во Енвер Хоџината Албанија изгледала вака:

“Земјата ни стана затвор, голем затвор. А велеа, сме биле прв пат во слобода. Ослободени од другите, заробени од своите! Ни беше голем затвор земјата, заостанат. За чуварите на затворот, за џелатите беше добро, тие беа малку, а за сите нас беше лошо. Не гледавме излез од кафезот, со години,.....Ни велеа, кај другите, соседите е уште полошо, а кај нас е добро, затоа си ја чувавме земјата затворена!“ .

* * *

Екскурзијата во Црна Гора, за жал се памети и по тоа што за време на посетата на споменикот на Петар Петровиќ Његош на Ловќен, на Томислав Симовски му се слоши и беше префрлен во болница во Титоград. По враќањето во Скопје, за жал, здравствената состојба уште повеќе му се влоши и сè до неговото пензионирање повеќе не се врати на работа. Ако не се лажам, на 23-ти јануари 1987 година, на 58 годишна возраст, Томислав Симоски почина.

Во мене, убеден сум и кај сите мои колеги, останаа сеќавањата за исклучителната личност каква што беше тој. Него го красеа особините на голем работник, непосреден со неговите соработници, шегација и мошне благородна личност. Се сеќавам уште на самиот почеток на мојата кариера често пати имах прилика да бидам повикан кај него и да добијам задачи “од прва рака“. Без никакви комплекси и предрасуди секој од нас вработените во Секретаријатот бевме вклучени на разни средби и активности, вклучително и на највисоко ниво, а во развојно својство од време - на време бевме упатени и во странство, главно во придружба на високите функционери на СР Македонија, за време на нивните посети во странство. Томислав Симоски и приватно покажуваше грижа за проблемите на вработените, вклучително и за моите, за што сум му вечно благодарен.

Александар СПИРКОВСКИ,
дипломаџ од кариера

Посети

ПОСЕТАТА НА ГРЧКИОТ ПРЕМИЕР АЛЕКСИС ЦИПРАС НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА НИЗ ПРИЗМАТА НА НЕГОВАТА ДИПЛОМАТСКА УЛОГА ВО РЕШАВАЊЕТО НА ПРОБЛЕМОТ СО ИМЕТО

Посетата на грчкиот премиер Алексис Ципрас на Република Северна Македонија, која се реализира на 2-ри април годинава, заслужува да се проанализира, не само како прва посета на такво ниво во историјата на македонско-грчките односи по стекнувањето на македонската независност од 1991-ва до денес, туку и од аспект на улогата на еден од нејзините главни протагонисти, грчкиот премиер и лидер на владејачката коалиција на СИРИЗА со лево-ориентирани партии во соседна Грција. Се очекуваше дека прашањето за уставното име на нашата држава, со сето историско бreme што го носи, ќе биде можно да се надмине само со квалитативна промена на општиот грчки политички амбиент, односно со

отворање една нова политичка опција, која ќе отстапува од конзервативниот и ригиден повеќедецениски однос кон ова прашање на доминантните грчки политички партии, Нова Демократија и ПАСОК, пред сè. Сепак политичкото лидерство на СИРИЗА во целокупниот тек на настаните остави свој препознатлив белег, дефиниран преку поимањето на реалните внатрешни политички околности во соседна Грција.

До колку притоа во фокусот конкретно се стави дипломатската улога на Алексис Ципрас, прво што се забележува е дека во текот од 2016-тата и потоа, неговиот јавен дискурс и не е многу насочен кон прашањето за името или генерално кон надворешно политичките теми. Се чини тогашниот министер за надворешни работи Никос Косиас автономно го владееше својот ресор и соодветно ги дефинираше ставовите на своето министерство. Ова покажува дека премиерот, во годините што непосредно му претходеа на решението, односно на потпишувањето на Преспанската спогодба, имал целосна доверба во својот министер кој, од своја страна, демонстрираше систематичен пристап кон приоритетите и таканаречените црвени линии.

Така, во однос на Република Македонија, може да се заклучи дека не случајно појдовна точка беше токму 2016 година кога кај нас сè уште доминираше внатрешната политичка криза со сите свои елементи: Пржинскиот процес, одложените предвремени

избори, одржаните избори во декември истата годината. Сето тоа соодветно се рефлектираше и врз билатералните односи со Атина. Во тоа време актуелни беа договорените билатерални Мерки за градење доверба меѓу двете држави, но воопшто не стануваше збор за решавање на спорот за името. Во почетокот на 2016 година Ципрас, заедно со тогашниот потпретседател на САД, Џо Бајден, изразија очекување дека изборите кај нас ќе обезбедат стабилност на државата, но и дека ќе создадат поволна клима за постигнување заеднички прифатливо решение за името, за да може државата да ја одржи својата европска перспектива (Давос, јануари 2016-та). При ова беше изразена поддршка за преговарачкиот процес под покровителство на Обединетите нации, со посредство на медијаторот Метју Нимиц. Актуелните регионални случувања во 2016 година донесоа и одредени тензии во односите како последица на силниот бегалско-мигрантски наплив под кој се најдоа и двете држави. Затворањето на т.н. „балканска транзитна рута“, што пред сè го иницираше Австрија како финална дестинација за мигрантите, но во соработка со балканските земји, а поддржани од Вишеградската четворка (В4: Полска, Унгарија, Чешка и Словачка), не им беше по волја на Ципрас и на неговите министри. Тоа значеше дека Грција ќе мора сама да се справува со бројните бегалци, кои во тој момент се затекнаа таму, а нови постојано пристигнуваа од Медитеранот. Така, настаните од април 2016-тата, кога дојде до директен судир меѓу бегалците и македонските безбедносни сили на македонско-грчката граница во близина на Идомени, Ципрас ќе ги нарече голем срам за Европа и нашата држава: „Против луѓе кои немаа оружје, не беа сериозна закана за нив, одговорија со солзапец и со гумени куршуми. Сакам да кажам дека ова е голем срам за европската култура и за земјите што сакаат да се дел од европската култура“. Официјална Атина стравуваше од притисок во поглед на членството на Република Македонија во НАТО, пред сè заради нашиот активен ангажман во справувањето со бегалската криза и посебно соработката со Австрија и В4. Но сепак, актуелната политичка криза кај нас е и повеќе од доволна причина да не се поместуваат нештата во која било насока. При своето обраќање на 71-то Генерално собрание на ОН, премиерот Ципрас само порача дека Грција бара решение во форма на сложено име со географска одредница, за севкупна употреба, но и дека „ги промовира мерките за градење доверба“ како активен фактор во градењето добрососедски односи.

Во 2017-та веќе бележиме извесно поместување на работите што се однесува до ставовите на А.Ципрас. Иако, генерално, тој ги демонстрираше веќе познатите ставови во поглед на прашањето за името кога на пресот со тогашниот српски премиер Александар Вучиќ во јануари порача: „Не сакаме со соседните држави да имаме разлики, сакаме да ги решиме проблемите и да имаме соработка. Сите треба да разберат дека соработката и решението на проблемите не може да се случат кога некој инсистира на иредентистички позиции и опсесии, кои покажуваат националистичко расположение“. Сепак, кон средината на 2017-та година, со политичките промени во Република Македонија и формирањето на новата влада, доаѓа до извесно конструктивно поставување на Грција кон нашата земја. Така, на 22-ри јуни, во честитката до претседателот на Владата З.Заев по повод неговото

именување на функцијата, А.Ципрас искажа јасна, недвосмислена порака: „Уверен сум дека Вашата влада ќе покаже политичка решителност да работи на промовирање на позитивна агенда за нашите билатерални односи, оставајќи ги зад себе, еднаш засекогаш, анахронизмите од минатото и фокусирајќи се на иднината“.

Сепак, и натаму тој остана внимателен во реториката, во манир на „опипување“ на пулсот на споменатата македонска решителност и отвореност, при тоа повторувајќи ги главните постулати карактеристични за грчката политика кон името барем до тој момент, без навлегување во какви било концептуални аспекти. Нив јасно ги лоцира во надлежниот ресор – Министерството за надворешни работи, раководено од Никос Косиас. Во втората половина на 2017-та има неколку такви примери. На средбата со претседателот на Србија А.Вучиќ во Солун (13.7.2017) А.Ципрас порача дека неговиот „министер ќе има контакти со Нимиц, додека министрите на двете држави имаат интензивни разговори“ и го додаде ставот за името: „Грчката страна посакува решение што ќе биде едно име наспроти сите, за сите употреби“ и уште: „Враќањето на стабилноста кај соседот поминува преку намалување на национализмот“. При посетата на САД во интервју за медиум на грчката дијаспора, покрај пораката за името, ги споменува и „мерките за градење доверба“ како пример за „интензивирање на контактите со пјРМ“. Една од последните пораки до нас, истата година, е упатена од регионална средба со претседателот на Србија А.Вучиќ и премиерите на Бугарија Б.Борисов и на Романија М.Тудосе (Белград, 9.12.2017), каде повторно го акцентира „иредентизмот“: „Прашањето за Скопје можеби во 2018 година ќе донесе некои позитивни случувања доколку новата влада во Скопје одлучи да направи позитивни чекори напред и кон решавање на тој проблем. Ако тие се откажат од реториката и изјавите дека се тие единствените потомци на Александар Македонски и од своите иредентистички тврдења, тогаш можеби и би можеле да најдеме некое заедничко решение“. Дополнителен елемент, покрај усогласеноста во владините пораки, А.Ципрас секогаш ги поставува „условите“ за Македонија и во регионален контекст, односно како дел од потребата да се стабилизира регионот, што алудира на заложбата на грчката дипломатија за ре-етаблирање на Република Грција како регионален лидер.

Неговите очекувања навистина се реализираат во 2018-тата, клучната година за напредокот во преговорите и конечно до постигнувањето на Преспанската спогодба. Уште на самиот почеток на годината, забележителни се заложбите на премиерот Ципрас за интензивирање на контактите и тоа на повисоко, меѓувладино ниво, конкретно меѓу него и претседателот на Владата З.Заев, но и неговиот, сè поактивен, директен ангажман во целокупниот процес. Така, на 2-ри јануари, откако Заев престојува во пријателска посета на Солун за новогодишните празници, Ципрас изјави оти е „оптимист дека ефективно може да се разреши прашањето, наследено од претходните влади и сè додека другата страна навистина сака напредок, верувам дека се можни чекори кон решение“. Во подготовката на настанот што претстои, на првата директна меѓупремиерска средба во Давос (24 јануари 2018 година), А.Ципрас и понатаму го акцентира „откажувањето од иредентизмот, од страна на Скопје“, односно „чувствителноста на неговите сонародници од северна Република Грција“.

Но веќе неговата реторика станува дипломатски поангажирана и истакнува дека „поширокиот регион на Македонија, денес припаѓа на три држави“, односно „не е апсурдно терминот Македонија да биде вклучен во сложено име, со географска или временска одредница, која ќе важи за сите“. Уште пред средбата во Давос премиерот Ципрас, во потрага по национална поддршка за она што може да уследи, веќе отворено ја посочува Неа Демократија како одговорна за „прашањето, што е веќе 25 години отворено“, при тоа обидувајќи се да покаже консензус по сите прашања во сопствените владини редови, имајќи предвид дека неговиот коалициски партнер „Независните Грци“ на Панос Каменос, целокупното свое политичко битисување го должи на своите тврди националистички ставови. Средбата во Давос, сама по себе, содржи историска димензија, не затоа што ги исцртува контурите на идната Спогодба (тоа јавно не се случува), туку затоа што претставуваше прва заедничка заложба за одење напред за спорот околу името и што произведе непосреден резултат, а тоа е решението на македонската влада да ги преименува аеродромот во Скопје и автопатот кон Солун и Атина. Очекувано, ова на Ципрас му послужува како елегантен доказ за успешноста на неговата премиса, откажување од „иредентизмот“, иако, како самиот кажува, тоа се „симболични чекори“. Ова е пресвртен момент во натамошните преговори меѓу министрите за надворешни работи Димитров и Косиас. Веќе почнуваат да се исцртуваат темелите на идната спогодба. „Сложеното име“ ќе подразбира и промена на македонскиот Устав како трајно и одржливо решение, воедно и за справување со „иредентизмот“. За возврат Атина, залагајќи се за современ пристап, стабилност, просперитет и европска перспектива на целокупниот балкански регион, ќе ја поддржува евроатлантската перспектива на Република Македонија. Сепак, во тој период сè уште повеќе се зборува за мерки за градење доверба, отколку за конкретен договор. Ваквата антигеза, неговиот модернизам наспроти анахронизмот на Неа Демократија и Кирјакос Мицотакис (како реално главен политички опонент), ќе биде еден од главните постулати на Ципрас, не само во моментите на склучување на Преспанската спогодба, туку и во месеците што ќе следат за нејзиното имплементирање и во борбата за пратенички консензус во грчкиот парламент. Истовремено, неговата реторика кон нас сè повеќе е насочена кон спроведување на Спогодбата или, попрецизно кажано, кон претстојната ратификација на македонска страна. Целисходно, тој го користи и во насока на обезбедување потребно мнозинство гласови во сопствениот парламент и тоа во тешки политички услови. Неговиот „владиин сојузник“, Панос Каменос, ја третира владата како заложник, континуирано порачувајќи дека ќе гласа против Спогодбата штом таа ќе се најде пред парламентот. Проактивната улога на Ципрас во поглед на Спогодбата кулминира на 17.10.2018, кога се случува „крешчендото“ меѓу Каменос и Косиас, односно оставка на дотогашниот МНР и еден од главните автори на Преспанската спогодба. По ова премиерот Ципрас самиот го презема ресорот надворешни работи, со што станува и де факто и де јуре најголем промотор на Спогодбата во сопствената земја. Тоа се критични моменти за него.

Борејќи се да прикаже „хармонија“ во владините редови, што се чини сè потешко, имајќи го предвид популизмот на Каменос (кој највеќе се должи на екстремно слабиот

политички рејтинг), токму во оваа, втора половина на 2018 година, Ципрас се обидува преку политички „акробации“ да го обезбеди потребното пратеничко мнозинство од 151 пратеник. Тоа го постигнува со градење алијанси со дел од идеолошки сродните партии (пред сè со „То Потами“) и со одделни пратеници, независни или „незадоволни“ од поведението на неговиот коалициски партнер. При тоа, дејствувајќи сега како министер за надворешни работи, за разлика од две години претходно, тој не заборава да ги посочи Спогодбата како модел на надминување на билатералните прашања, а нашата држава како одговорен и стратешки партнер на ниво на регионот. Така, на Третиот квадрилатерален самит (Хрватска, Бугарија, Србија, Романија во Солун на 16.11.2018), тој ја споменува Македонија во контекст на проектната соработка, конкретно за развојот на железничката линија Пиреја – Солун – Скопје – Белград – Будимпешта. Притоа искажа очекување за „отклучување на пристапната перспектива за Албанија и пјРМ“ во јуни 2019-та, за време на претстојното Романско претседавање со Советот на ЕУ“. Неговата поддршка за европската перспектива на Република Македонија и на земјите од ЗБ доаѓа до израз во текот на претседавањето на Бугарија со ЕУ. Од друга страна, пред грчката дијаспора во САД, тој ја промовира Преспанската спогодба како „надградба на геополитичката улога на Република Грција, правејќи ја протагонист на Медитеранот“, не заборавајќи ги стандардните аргументи – дека Спогодбата ја заштитува грчката историја и го решава триесетгодишниот спор меѓу двете земји.

Така доаѓаме до 2019-тата и сè што се случи годинава. Откако уставните измени поминаа кај нас и македонската страна ги исполни своите првични обврски, во согласност со Преспанската спогодба, Ципрас се најде себе си во една од најтешките политички битки во целокупната премиерска кариера – нејзино ратификување во парламентот откако станува јасно дека неговата СИРИЗА ќе го преземе речиси целиот товар врз себе, имајќи ги предвид опонирањата на Каменос. Кога на 25-ти јануари годинава конечно успева во тоа и Спогодбата е ратификувана, премиерот Ципрас изјавува дека со неа се материјализираат неговите политички постулати. Спогодбата, вели тој, „отстранува голем товар од грчката надворешна политика, додека го заштитува грчкото културно наследство“, но и додава: „Денес се раѓа нова држава на нашите северни граници, Северна Македонија... таа ќе биде пријателска земја за Грција, сојузник во напорите да се консолидира мирот, соработката и развојот на регионот“.

Ваквото стратешко регионално позиционирање на Република Северна Македонија, во контекст на лидерската улога на Грција, претставува водилка на дипломатската улога на Ципрас, имајќи предвид дека по службеното повлекување на Козиас тој е главниот „кормилар“ на Преспанската спогодба низ грчките „води“. Наедно, тоа е и суштината на неговата историска посета на Република Северна Македонија во април.

Оваа 2019-та година е претешка година за него, но и за СИРИЗА, генерално. Покрај изборите за Европскиот парламент во мај, ги очекуваат редовните парламентарни избори во октомври. Се наоѓаат под постојан политички притисок на опозицијата, а при тоа опстануваат со помош на мала група „надворешни“ пратеници – кои го одржуваат парламентарното мнозинство.

За волја на вистината последниов потег на неговиот довчерашен владин партнер, кој заради Преспанската спогодба ја напушти коалицијата, го засилува неговиот аргумент со кој ја промовира Спогодбата, нововоставените односи со Република Северна Македонија, но и генерално сопствената надворешна политика за добрососедство и коегзистенција, наспроти национализмот, екстремизмот и „оние, што на политичката берза знаат добро да продадат квазипатриотизам“.

Додека претходните чекори се однесуваа на ратификувањето на Преспанската спогодба и нејзино трансформирање од идеја во реалност, првата официјална посета веќе се однесува на следниот чекор, нејзино реализирање и натамошно имплементирање. Затоа во средиштето на посетата беше одржувањето на првиот состанок на Советот за соработка на високо ниво, со билатерално учество на министри од 10 области на соработката и потпишувањето на Акцискиот план за реализација на соработката во сите области. Неколку моменти се издигнуваат над останатите: прво: енергетската соработка и проектите за функционирање на нафтоводот и гасоводното поврзување, што секако се вклопува во визијата на неговата влада за трансформација на Грција во централен енергетски крстопат во регионот; второ: воспоставување на Комитетот за надминување на прашањето за комерцијалните имиња, ознаки и брендови (согласно чл.1 од Спогодбата), чија реализација е отпочната токму за време на посетата, имајќи предвид дека грчката страна основа свој тим само една недела подоцна, иако првично е договорено Комитетот да се формира во втората половина на годината. Ова покажува од какво значење е прашањето во актуелните внатрешнополитички околности во Грција, доколку се знае дека опозиционата Неа Демократија сè повеќе го користи прашањето како аргумент за „штетноста на Преспанската спогодба за грчките интереси“. Со тоа станува разбирливо дека Ципрас би сакал да види и првични резултати од таквата соработка, во пресрет на изборните соочувања што му претстојат. Трето и конечно: договорот за соработка меѓу министерствата за одбрана, кој се однесува на интероперабилност меѓу одбранбените сили на двете земји, соработка, едукација, но и она што самиот Ципрас го нарекува „air policing“, „надзор на воздушниот простор на Северна Македонија од страна на Грчките воздушни сили (НАФ)“. Ова е стратешки потег од регионални размери и дефинитивно ја зајакнува грчката стратешка улога на Балканот. Во услови кога грчко-турските тензии на Медитеранот се исклучително изразени, кипарскиот мировен процес „замрзнат“, а бегалско-мигрантската криза во состојба на постојана „недефинираност“, токму ваквиот потег и соработката со нашата држава на овој начин, во комбинација со останатите, е она што грчкото МНР го кажува сосема директно, додека нивниот премиер е соодветно дипломатски воздржан: „Кога Грција ќе ја преземе контролата над воздушниот простор на соседната земја, кого отстранува од регионот? Ја отстранува Турција“. А тоа е силен адут во сечии политички раце, вклучително и во оние на Ципрас, без оглед на тежината на сите предизвици со кои ќе се соочи во претстојниов период. Но ваквата градација на актуелната грчка политика кон нас и прашањето за името, секако добива своја логика низ наведената хронолошка призма.

ПРВА АПОСТОЛСКА ПОСЕТА НА ПАПАТА ФРАНЦИСК НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

На 7 мај 2019 година неговата светиоста Римскиот папа Франциск за прв пат од воспоставувањето на дипломатските односи меѓу Република Македонија и Светиата столица во Ватикан во 1994 година, ќе присуствува во едновременна официјална апостоолска посета на Република Северна Македонија. Тоа наедно ќе биде и прва историска посета на еден поглавар на Римо-католичката црква на нашата земја, чии врски и соработка со Светиата Столица имаат долга вековна традиција и главно се одвиваат со активност и соработка во заедничкото чествување на животоот и делото на светиите селовенски браќа Кирил и Методиј во Рим, секоја година на 24 мај, во римската базилика, Свети Клементи каде што се наоѓаат и моштите на Св. Кирил.

Од 1969 година на ова одбележување редовно учествуваат државно-црковни делегации на Македонија, патковината на Светиата Мајка Тереза, предводени од највисоки македонски државни раководители и великодостојници на Македонската Православна Црква-Охридска Архиепископија. Бројни се контактите и соработката на голем број македонски уметници, научни и културни работници, чија работа и творештво во минатото придонесувала, а и денес придонесува за разоткривање и унапредување на културно-уметничките научни вредности на релацијата Ватикан-Македонија.

За време на првата официјална посета на Ватикан на првиот претседател на Република Македонија Киро Глигоров на 24 мај 1994 година и неговата прва од неколкуте подоцнежни средби со тогашниот поглавар на Римо-католичката црква Папата Јован Павле 2, институцијата по штој пловот ујати Светиот послание до Македонија и македонскиот народ:

Господине Претседателе,
Господа претставници на Владата,
Најдраги браќа и сестри на Христос!

1. Упатувајќи ви го моето срдечно добредојде, сакам преку вас да го поздравам целиот народ што го претставувате. Целта која ја инспирира вашата посета е да им оддадете почит на светите Кирил и Методиј во рамки на нивниот празник според источниот календар. Ова е извонредна прилика за римската црква и за нејзиниот свештеник уште еднаш да ги констатираат овие развиени духовни врски кои ги обединуваат Западот и Истокот и со двата словенски Апостоли.

Кирил и Методиј се навистина, пред сè, „лидери и воедно патрони на екуменскиот напор на сестринските цркви на Западот и Истокот“ (Epistola enciclica Slavorum Apostoli, 27). Но поуците и примерот на двајцата свети браќа треба да ги напојат и идеалите на целото човештво. Така, тие навистина решително ќе придонесат за создавање на Европа како таква, не само како религиозна христијанска заедница, туку за да се постигне нејзино граѓанско и културно единство“ (Epistola enciclica Slavorum Apostoli, 27).

2. Може лесно да се разбере како овие два аспекти на нивната порака се обединети и ја заокружуваат како целост. За време на моите посети во разни европски земји и при многуте иницијативи во кои имав можност да учествувам, не пропуштав да потсетувам на христијанските корени на Европа, подвлекувајќи дека од неа произлегуваа нектарот кој ја храни кохезијата на континентот и ги помирува разликите. И токму потпирајќи се на тоа заедничко наследство, европските народи може да се почувствуваат поттикнати за меѓусебно разбирање и за подготвеност за соработка преку штедра размена на плодовите од одделните културни и духовни посебности. Богатата разновидност која е вградена во европската испреплетеност треба сосема да придонесе за разубавување на континентот, поттурнувајќи го кон потрага по витално единство во вистинско заедништво на неговите составни делови.

На две различни нивоа, но со еднаква одговорност, граѓанските општества и црковните заедници во едно единство се повикани да дејствуваат бидејќи патот зацртан од светите браќа од Солун е патешествие и денеска треба да се следи со храброст и истрајност.

Ова е мојата искрена честитка за вас кои потекнувате од областа која ја носам во своето срце и која постојано е присутна во моите молитви. Вашата земја вечно нека биде благословена со општествена слога, со добри намери за сеопшт развој.

Заблагодарувајќи ви се секому од вас за љубезноста искажана при оваа посета, ја повикувам помошта на Севишниот и заштитата на светите Кирил и Методиј за целиот ваш народ.

Аудиенција на претседателот на Република Македонија Киро Глигоров при првата неофицијална посета кај Папата Јован Павле II, Ватикан, 1992

НАДВОРЕШНАТА ПОЛИТИКА НА СВЕТАТА СТОЛИЦА

Несомнено, уште од средновековни времиња Светата Столица во Рим е признаена како суверен ентитет. Оттука, Папата е главен фактор во надворешните односи, пред сè во Европа, уште од самите почетоци на институцијата, но историски гледано, својот меѓународно-правен субјективитет го добива некаде во 16-тиот век. Имено, првата постојана папска нунцијатура е основана во 1500 година во Венеција. Иако во истиот век папската дипломатија го шири своето влијание во Европа, при што се отворени тринаесет нунцијатури во најсилните европски земји, односно најголеми фактори во тоа време, со Вестфалскиот мировен договор од 1648 година и креирањето на концептот на нација-држава влијанието на Папата опаѓа, па до времето на Наполеон бројот на нунцијатури во Европа е сведен на две. Сепак, Прусија е првата протестантска држава која во 1805 година испраќа свој амбасадор во Рим, а со падот на Наполеон и Виенскиот конгрес во 1815 година е воспоставен принципот на посебен дипломатски (амбасадорски) протоколарен пресеанс, според кој посебна позиција му се дава на папскиот нунциј како доајен на дипломатскиот кор во земјата.

Во 1870 година, со формирањето на модерна Италија, папската Столица е лишена од утврдените државни белези, пред сè територијалниот суверенитет, но сепак Папата ги одржува дипломатските односи со најголемите сили, пред сè со Русија, Прусија и со Австро-Унгарија, според принципите утврдени со Виенскиот конгрес. Со почетокот на Првата светска војна расте бројот на држави кои воспоставуваат односи со Папата, па така во 1914 година за прв пат по четири века се воспоставени дипломатски односи меѓу Обединетото кралство и Светата Столица, односно отворена е првата негова дипломатска мисија при Столицата. Во 1929 година, при склучувањето на Латеранскиот договор меѓу Папата и италијанската влада, со кој всушност се воспоставува денешната држава Ватикан, Светата Столица веќе има склучено 29 конкордати и друг вид договори со Австро-Унгарија, Франција и Русија, иако бројот на држави кои официјално воспоставуваат дипломатски односи со Ватикан значително се зголемува дури по Втората светска војна.

Денес Ватикан има воспоставено дипломатски односи со 183 суверени земји од светот, Суверениот воен ред на Малта, Европската унија, како и со палестинските власти. Одржува формални контакти, но без дипломатски односи, со Авганистан, Брунеи, Сомалија, Оман и Саудиска Арабија. Нема никаков степен на односи со Кралството Бутан, Република Малдиви, Народна Република Кина и Народна Демократска Република Кореја. И додека во одредени земји и региони има свое

недипломатско – делегатско присуство, како што е на пример, апостолскиот делегат за Косово (со седиште во Словенија), Светата Столица има набљудувачко место во Обединетите нации. Покрај специфичната политика кон НР Кина (има дипломатски односи со Република Кина, односно Тајван), вреди да се напомене дека претходниот папа Бенедикт 16-ти, е тој кој што во 2009 година воспостави дипломатски односи со Руската Федерација.

Што се однесува до Папата Франциск, уште со неговиот избор и назначување на функцијата доаѓа до израз длабоката хуманитарна природа на неговата дипломатија. Така, неговото прво патување се случи на италијанскиот остров Лампедуза во 2013 година и се сретна со бројните мигранти и бегалци на тој остров. Се заложил за отфрлање на глобалната индиферентност кон нивната судбина и искажа зборови на утеха за илјадниците бегалци, чии животи завршуваат во водите на Медитеранот на патот кон нивниот спас. Франциск обединува две политички традиции: прво, тој е прв папа од редот на Језуитите, ред кој со векови се придржува кон стриктното католичко слово на верата и има своја историја на градење односи со државите низ светот, посебно Новиот Свет (пред сè со американскиот континент); второ – како дете на италијански мигранти во Аргентина, со себе ги носи годините и традицијата на антиколонијализмот, го носи гласот, во име на обесправените и сиромашните, надграден во неговите повици и критики кон денешната реалност и последиците од глобалната нееднаквост, непречениот капитализам и временските промени. Не случајно, во 2015 година, пред да ги посети САД, прво ја посети Куба, играјќи ја улогата на медијатор во нивното историско доближување, што ја потврдува неговата пацифистичка насока, свесен за последиците од Студената војна и сè уште поделениот свет. Во февруари 2016 година во Хавана ја оствари својата историска средба со рускиот патријарх Кирил, прва средба меѓу лидери на христијанскиот свет од таков карактер во илјада години. Средбата завршува со заедничка декларација, но и со критички реакции од страна на Украинската православна црква. Подоцна, во април истата година, заедно со Вселенскиот православен патријарх Вартоломеј ќе ги посетат бегалците на грчкиот остров Лезбос. Неговата улога е видлива и на Блискиот Исток каде што, грижејќи се за судбината на христијаните фатени во конфликтите кои се сè уште разгорени низ регионот, се залага за продолжување на израелско-палестинскиот мировен процес, за запирање на конфликтите во Сирија и во Либија, но се искажува и како критичар на западните воени-дипломатски интервенции во регионот. Неговата дипломатија тежнее кон помирување на сите пропоненти и градење траен мир со сите соговорници и актери во овие настани. Во едно интервју тој ќе порача: „Мостовите опстојуваат и го градат мирот, не сидовите. Сидовите се чини дека не бранат, но сè што постигнуваат е наше раздвојување, затоа мора да бидат урнати“.

Монс. д-р Киро СТОЈАНОВ,
апо̀столски ѐгзарх и ско̀јски биску̀п

КАТОЛИЧКАТА ЦРКВА ВО МАКЕДОНИЈА СКОПСКА БИСКУПИЈА

Кра̀јка исто̀рија на Ско̀јската биску̀пија

Подрачјето кое денес го опфаќа Скопската бискупија не е доволно историски истражено. Многу значајни историски факти сè уште не се доволно разјаснети. За подобар преглед, историјата на Црквата на овие простори можеме да ја поделиме на три периоди.

• Прв период

Првиот период започнува со доаѓањето на христијанството во Европа, односно во времето на св. Павле. Фактот дека христијанството било присутно на овие простори го потврдува Никејскиот собор (325 год.), каде меѓу концилските отци наоѓаме име со потпис на бискупот Дакоѕ од Скупи (Скопје). Бискупот Дакоѕ се споменува како митрополит на Дарданскиот регион. Овој регион се протегал на подрачјето меѓу Ниш и Велес, а Скопје претставувало главен град. За постоењето на митрополијата ни сведочи прецизната црковна организација, односно црковниот регион на чело со митрополит и повеќе бискупи. Токму затоа овој период може да се нарече “златен период”. Подоцнежните хроничари споменуваат пет бискупии кои се дел од Дарданскиот регион. Меѓу Дарданските бискупи кои биле потписници на писмото до папата Геласиј I (492 год.) се наоѓаат имиња на шест бискупи. Со аварските напади и доаѓањето на Словените, христијанството на овие простори минува низ тежок период. По неколку векови гореспоменатите бискупии веќе и не се споменуваат. Со процесот на христијанизацијата на доселените народи, првенствено на словенската популација, живејќи на грчко говорно подрачје и под византиско културно влијание локалното население се ориентира кон Цариград. Во периодот на криза на иконоборството, околу 732 година, иконоборскиот цар Лав III ги ставил овие подрачја под јурисдикција на Цариградскиот патријарх.

• Втор период

Вториот период е многу бурен, а го карактеризираат чести промени на владетелите на овие простори. Во ова време се споменуваат бискупиите Скопје, Охрид, Битола, Струмица, Призрен и Липљан. Истражувајќи подлабоко, се чини дека овие бискупии биле ориентирани кон Цариград. За време на сојузот на кралот Калојан со Светата

Столица, се споменува името на бискупот Марин (1204 год). Со доаѓањето на Турците, католиците на овие простори влегуваат во уште еден тежок период. Турската окупација, која траела 500 години, остава тешки траги на бискупијата. Но во еден извештај за Рим, кој датира од 1584 год., Скопје се споменува како католички центар.

• Трет период

Овој период одговара на времето на основање на Конгрегацијата “de Propaganda Fidei” (1622 год). Во тоа време Светата Столица посветува повеќе внимание на овие простори. Папата Павле V го именува Петар Катиќ за бискуп на Призрен. Негов генерален викар бил познатиот папски визитатор на поголемиот дел од Балканот Петар Мазарек, кој подоцна станал Барски надбискуп. Нешто подоцна во 1647 година Рафаел Леваковиќ бил именуван за Охридски бискуп. Него го наследува Андрија Богдани (1651-1656), кој подоцна бил именуван за нов Скопски надбискуп. Во тоа време Фрањо Свиминовиќ го напушта Призрен и е именуван за Охридски митрополит. Нему му е доделена грижата за католиците кои живееле на тоа подрачје. Низата на пастири уште од надбискупот Андрија Богдани сè до денес останува непрекината. Седиштето на повеќето пастири било во Скопје, иако многупати присилени од турскиот терор тие морале да го променат живеалиштето криејќи се во шумите или многу често дури и да ја напуштат бискупијата. До 1914 год. Скопје ја носи титулата надбискупија. Но, со Конкордатот меѓу Светата Столица и Србија (1914 год.) таа титула преоѓа на Белград. Последен надбискуп бил Лазар Меда, кого Светата Конгрегација на 19.10.1921 год. го повлекува од функцијата надбискуп и го именува за митрополит на Скадар. Со декретот од 2.10.1969 год. Бискупиите Скопје и Призрен се соединети во Скопско-призренска бискупија и така останало сè до 30.6.2000 година кога се раздвоени.

Останати бискупи во XX век биле: монс. Јанез Гнидовец (1924-1939), монс. Смиљан Чекада (1949-1967, кога е именуван за сараевски надбискуп и управител на Скопската бискупија сè до 1969) и монс. Јоаким Хербут (1969-2005). Актуелен бискуп ординариј на Скопската бискупија е монс. Киро Стојанов. Тој е роден на 9.4.1959 год. во Радово, Македонија. Ракоположен е за свештеник на 6.4.1986 год. во Рздово. За помошник бискуп Скопско-призренски е избран на 4.1. 1999 год., а посветен е на 1.5.1999 год. На 20.7.2005 год. е именуван за бискуп ординариј на Скопската бискупија и апостолски егзарх за католиците од византиски обред во Македонија, а за прв епарх во 2018 година.

Струмичко-Скопска Епархија

Краток историски развој на католичката црква од византиски обред

• Почетокот на христијанството во Македонија

Христијанството во Македонија започнува уште од времето на Апостолите, кога апостол Павле 51 година доаѓа во Македонија. Како што е запишано во Делата апостолски, додека св. Павле бил во Троада, Мала Азија, ноќта на сон му доаѓа еден Македонец и го моли велејќи: “Дојди во Македонија и помогни ни”. (Дела 16,9).

Во првиот милениум од новата ера христијанството во Македонија имало

воздигнувања и падови, а врв достигнува во IX век, во времето на Светите браќа Кирил и Методиј кои даваат свој белег и ги поставуваат темелите за натамошниот развој на словенската култура. Делото на Светите браќа на македонска територија го продолжуваат нивните ученици Климент и Наум, кои ја втемелија првата словенска епархија на Балканот - Охридската епархија.

Во времето на Самуиловото царство и создавањето на јужнословенските епархии е створена и Охридската архиепископија чија автокефалност се одржала до 1767 година, кога била укината. Оттогаш започнува и движењето за ослободување и осамостојување во Македонија на национално и црковно поле.

♦ Кукушко соединение

Движењето за ослободување и осамостојување добива свој замав кон средината на 19 век, кога по цела Европа се буди националната свест. Тоа движење ја зафаќа и Македонија. Во борбата за црковно ослободување од хеленистичкото влијание, покрај националниот дух во македонскиот народ се буди и духот за црковна независност од Цариградскиот патријархат. После неуспешното барање сојузник во разните независни Цркви, обидот за ослободување од јурисдикцијата на Цариградскиот патријархат завршува во соединување со Католичката црква во 1859 година. Центарот на тоа движење бил градот Кукуш, од каде доаѓа и името “Кукушко соединение”. Воспоставување на хиерархијата на Католичката црква од византиски обред во Македонија започнува во 1861 година со архиепископот Јосиф Соколски и продолжува со епископот Нил Изворов. Кога во 1883 година е именуван архиепископ со седиште во Цариград, створени се два Апостолски викаријати: Апостолски викаријат за Бугарија со седиште во Едрене и Апостолски викаријат за Македонија со седиште во Кукуш - Солун, а за прв апостолски викар е именуван монс. Лазар Младенов.

♦ Апостолски викаријат

Со создавањето на Апостолскиот викаријат во Македонија е формирана правната структура на Католичката црква од византиско-словенски обред во Македонија. Епископот Младенов ја означува јасната насока на развојот на Католичката црква во Македонија. За време на неговото управување Католичката црква во Македонија го достигнува својот процут. Во 1888 година брои околу 100.000 верници со 60 католички парохии. Тој процут на Католичката црква бил од краток век. Многу несреќни околности го зафаќаат јужниот дел на Македонија кои остават трагични последици врз католиците.

Поделбата на Македонија во Балканските војни, кои завршија со Букурешкиот договор, е катастрофален за Католичката црква. Врз католиците од Кукуш и пошироката околина бил извршен геноцид од новиот грчки освојувач. Верниците биле протерани од своите родни и вековни огништа и присилени да бараат засолниште во другите делови на Македонија, дури и преку границите на Македонија, а оние кои не успеале да побегнат биле убивани.

После Првата светска војна католиците Македонци во Вардарскиот дел на Македонија и струмичкиот регион од Светиот Отец Папа се доверени на грижа на тогашниот надбискуп во Скопје, откако тогашниот Апостолски викар монс. Епифание Шанов бил оневозможен во извршувањето на својата пастирска должност меѓу своите верници.

• Во рамките на Крижевската епархија

Конечен правен статус за католиците Македонци е одреден на 19 октомври 1923 година кога, со одредба на Апостолскиот престол во Рим, стануваат составен дел на Крижевската епархија.

• Апостолски визитатор

На 3 јули 1972 година, со декрет на Конгрегацијата за Источни цркви, монс. д-р Јоаким Хербут, скопско-призренски епископ, по потекло од византиски обред, е именуван Апостолски визитатор за католиците од византиско-словенски обред во Македонија, останувајќи и понатаму составен дел од Крижевската епархија.

• Апостолски егзархат

Неговата Светост папата Иван Павле II на 11 јануари 2001 година го потпиша декретот за воспоставување Апостолски егзархат за католиците од византиски обред во Македонија, што во Ватикан беше објавено на 25 јануари 2001 година.

По воспоставувањето на Апостолскиот егзархат е именуван и првиот Апостолски егзарх, Неговото Високо Преосвештенство монс. д-р Јоаким Хербут, бискуп скопски, кому во 1999 година од страна на Неговата Светост папа Иван Павле II му беше доделен помошен епископ во лицето на денешниот скопски бискуп монс. д-р Киро Стојанов. За седиште на Егзархатот е одреден градот Струмица, а парохиската црква “Успение на Пресвета Богородица” во Струмица е возигната во Катедрална црква.

• Епархија - Бискупија

Неговата Светост папата Франциск на 31 мај 2018 год. го потпиша декретот со кој Апостолскиот егзархат го воздигнува во Епархија, односно Бискупија за верниците од византиско - словенски обред во Република Македонија, што беше објавено истиот ден во Ватикан.

По воспоставувањето на Епархијата, досегашниот апостолски егзарх и скопски бискуп монс. д-р Киро Стојанов, кој и натаму останува бискуп на Скопска бискупија, е именуван за прв епархиски епископ на новосоздадената Епархија „Успение на Пресвета Богородица во Струмица - Скопје” за католиците од византиски обред во Република Македонија. Свечената прослава и востоличувањето на првиот епископ го изврши Кардинал Леонардо Сандри, Префект на Конгрегацијата за Источните цркви на 2 декември 2018 година.

Средба со амбасадорот на Република Бугарија во Скопје, Н.Е. Ангел Ангелов

На 4 април 2019 членовите на Дипломатскиот клуб имаа средба со амбасадорот на Република Бугарија во Скопје, Н.Е. Ангел Ангелов во просториите на Министерството за надворешни работи.

Во своето воведно излагање амбасадорот Ангелов ги претстави придобивките на Република Бугарија од евроатланските интеграции и нивното влијание врз регионот. Притоа тој детално ги наведе позитивните резултати постигнати во последните 15 години како што се порастот на стандардот на бугарските граѓани и зголемиениот прилив на инвестициите. Тој се осврна и на трендовите на иселување на бугарските граѓани и враќање на дел од иселените и нивно продуктивно вклучување во развојот на Бугарија.

По дискусијата и коментарите, амбасадорот Ангелов одговараше и на прашања на членовите на Клубот за бугарските ставови во врска со развојот на односите во регионот и особено за бугарско-македонските односи и соработка. Посебно се задржа на потребата од побрз развој на комуникациите меѓу двете земји, на културната соработка и слично, а како придонес за севкупен развој на регионот и негово интегрирање во ЕУ и во НАТО.

До
Г. Љупчо Арсовски
Претседател
Совет на амбасадори
Скопје

Почитуван амбасадоре Арсовски

Информирани сме дека сте избран за претседател на новоформираното здружение на граѓани Совет на амбасадори, кое, како што беше објавено во медиумите, ќе биде ангажирано да помогне во креирањето и успешното имплементирање на надворешната политика, како на билатерален така и на мултилатерален план на Република Северна Македонија, за што Ви честитаме на Вашата нова и одговорна активност. Познавајќи Ве со децении, Вас и членовите на Советот, убедени сме дека успешно ќе ја реализирате поставената цел на здружението.

Како што Ви е познато, ние во Дипломатскиот клуб еве веќе една деценија се обидуваме да бидеме активни во јавноста и во дипломатската фела да внесеме пошироко и експертско разбирање за улогата на дипломатијата во една суверена и независна држава. Се надевам дека и Вашето здружение во многу ќе придонесе за етаблирање на дипломатската служба како незаменлив државен орган во афирмацијата на државата на меѓународен план и за унапредување на знаењата на новите генерации дипломати со финесите на дипломатската професија.

Заради сето тоа, почитуван амбасадоре Арсовски, Ве охрабруваме што поскоро да го регистрирате Вашиот Совет, што ние не го направивме веднаш, туку дури во почетокот на 2010 година. Отворени сме за соработка како преку нашиот интернет сајт и списанието „Дипломатски летопис“, кое овој месец ќе излезе по седми пат. Уверени сме дека ќе ја искористиме секоја прилика за нашата заедничка цел – нашата држава да изгради современа дипломатија, достојна на една модерна европска држава.

Скопје, 10 април 2019 година

Со почит,
Виктор Габер
Претседател на Дипломатскиот клуб

*На сите членови на Дипломацкиот клуб Скопје,
на сите свои редовни читатели,
како и на активните и некогашни дипломатски
работници во земјата и во странство,
Редакцијата на „Дипломацкиот лист“
им ги честита 29 април
Дено на македонската дипломатија
и 50 годишнината од создавањето на основите
на дипломатската служба во Република Македонија.*

СКОПЈЕ, април 2019 година

ДИПЛОМАТСКИ ЛЕТОПИС

Македонско дипломатско списание

ISSN 2545 - 4226